

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Józseftér 10.,
hová minden küldemény
intézendő.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI:
SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve... 8 frt
Fél évre..... 4 „
Negyedévre..... „
Az »IFJUSÁG«-gal együtt
évente két forinttal drágább.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom:

Küzdelem a magyar szóért. Irta: Szabolcsi Miksa. — Az izr. tanítóképző ünnepe. Irta: Haber Samu. — Az ünnepély lefolyása. — Kónyi Manó. Irta: P—r I—cz. — Az izr. orsz. közalap. — Nemzeti zsidók. — Hírek. — Kohn. Irta: Hazai Hugó. — Pályázat. — Hirdetések.

A mellékleten: Gyöngyszemek a talmudból és midrásból. — Mi az ember? (Ibn Gabirol.) Fordította: Roboz Andor. — A zsidó büntető eljárás és a Jézuspör. Irta: Dr. Eulenberg Salamon. — Kő és fenyő (Landau verse.) Fordította: Dr. Feleki Sándor.

Naptár:

Vasárnap (1897. november 7.) 5658. Marchesvan hó 12-ike. Hétfő 13-ika. (Második taanisz-séni.) Kedd 14-ike. Szerda 15-ike. Csütörtök 16-ika. Péntek 17-ike. Szombat 18-ika. Hetiszidra: Vajero (Mózes I. könyve 18., 19., 20., 21. és 22. fejezetei.) Haftóra: »V'iso achasz minsé v'néhanviim czoako el-Eliso lémór . . . « (Királyok II. könyve 4. fejezete kezdetétől a 38. versig.)

Küzdelem a magyar szóért.

Különös állapotok. Miket nyugateurópai ember meg nem ért, el sem hisz, de még elképzelni sem tud, az nálunk természetes, mindennapi és védve — a magyar kormánytól. Mondja el pl. valaki egy németországi embernek, hogy van egy németországi község, melynek régi vágya, hogy templomában németül szónokoljon a pap és ne idegen nyelven. Ez a vágya most teljesült. Választott szépszavú prédikátort, kit megszeretett és ki megszerette a községet és ki különben is, magyarán mondva, legény a maga talpán. Tudós, jámbor, buzgó pap; eltelve hivatásának magasztosságától, a tanítás vágyától, nemes ambíciótól, igaz emberszeretettől. De van a községben töredék, az egésznek alig egy tizenötödrésze, mely még ma is azt vallja, hogy a templomba nem szabad bevinni az állam nyelvét. Nem az oltárra, mert ennek meg van a maga szentelt nyelve, de a szószékre, hol még mindig idegen nemzet nyelvén hirdetik az ígét. És a töredéket támogatja vallásügyi központja, melyről különben azt mondják, hogy a tiltakozó töredéket ő bujtotta föl, a kifogásokra ő tanította ki. És ennek a központnak hatalmát kölcsönzi az állam, ugyanaz az állam, melynek nyelvét nem akarják szentélyükbe bocsájtani a megtévelyedettek és vakbuzgók; az állam, mely aztán ráparancsol közegeire: a megválasztott hitszónokot ne ereszszték a községbe.

A németországi ember, kinek ezt elmondod, azt fogja erre válaszolni, tedd bolonddá magyapádat; ha pedig komolyan szóltál, siess hidegvizgyógyintézetbe. Németországban először németül hirdeti a tant a hitszónok; és ha volna mégis község, mely csak most választ német hitszónokot, nem találkoznék töredék, mely ez ellen tiltakoznék; és ha volna olyan töredék, nem létezik központ, mely olyan törekvést támogatni merészkednék; és ha akadna ilyen is, a kormányhatalom volna az, mely a néhai nevet adná rá, nem hogy még karját adná kölcsön a hazafias fölbuzdulás elfojtására.

Hasonlóképen felelne az angol, a francia, az olasz és a németalföldi ember, kiknek nincs érzékük a mi miskolczy eseteink iránt. Nem tudnák elképzelni a felét sem, hát még az egészet!

A magyarországi 250 orthodox hitközség között, az igaz, nincs még egy sem, mely magyar hitszónokot alkalmazott volna templomában; de ez nem jelenti még azt, hogyha mégis akadnak olyanok, melyek át akarják törni az előítélet bástyáját, hogy azokat meg kell lakoltatni ezért a merészségükért; és ha nem elég erős erre az orthodox központi hivatal, éreztetni kell velük a — magyar vallásügyi kormány fékező kezét. Én Istenem! hiszen nem olyan nagy bűn az, ha magyarországi hitközség magyarul akarja a templomi tanítást! Nem bűn vallásos szempontból, mert hisz Mózes, Ézra, Jezsaiás sem tanítottak

németül és nem bűn tán magyar állami szempontból sem! Azonban, úgy látszik, tévedtünk.

A miskolczi zsidó hitközség az orthodox központnak régóta enfant terrible-je, mert már régóta akar — magyar hitszónokot. Most aztán meg is valósította tervét és a hitközség 150 képviselője közül 142, tehát óriási többséggel a minden tekintetben megfelelő losonczi zsidó papot választotta magyar hitszónokává. Csakhogy az 1600 hitközségi tag között akadt 70, ezek között többen kegyadományokból élők, többen adót nem fizetők, a többi meg a legkisebb közvetlen adóval járulók a hitközség 54.000 frtos évi költségvetéséhez — ez a 70 ember aztán az őket erre fölkészített orth. közvetítő bizottság segítségével folyamodott, hogy akadályozza meg a megválasztott hitszónok beiktatását. A közvetítő bizottság erre közölte organumában, hogy megválasztani megválasztották ugyan, de beiktatni nem fogják azt az új hitszónokot, azt majd ő fogja megmutatni. És meg is mutatta. Pár nappal később értesítette a vallás- és közoktatásügyi minisztérium Borsodmegye hatóságát, hogy a beiktatást meg ne engedje.

Ne meséljen nekünk senki sem arról, hogy itt más okok forognak fönn. A más okok ürügyek. Mondottuk már, mutasson az orthodox közvetítő-bizottság egyetlen községet csak, hol előmozdította, ajánlotta volna a magyar hitszónok alkalmazását és mi nyilvánosan vezekelni fogunk. Nem előmozdítja, de megakadályozza a magyar szó meghonosítását a templomban nemcsak Miskolczon, de *máshol* is, hol a hitközség magát erre elhatározta.

Kell-e nagyobb bizonyíték, mint pl. a nyitrai eset?

Nyitra is orthodox hitközség. A jobb elemek itt sem akarták a község kettéválását, ép úgy mint Miskolczon, és itt is, mint Miskolczon, haladók és maradiak egy községet képeznek: orthodox hitközséget. Ez a hitközség vagy öt év előtt nagy többséggel magyar hitszónokot választott. Ép a miskolczi orthodox főrabbi fiát, ki akkor orosz-házi rabbi volt és négy esztendő óta Ausztria egyik legnagyobb orthodox hitközségének, Czernovitznak a főabbija. A hitszónok személye és konzervatismusa ellen nem lehetett tehát kifogást emelni, ép úgy mint nem emelhetnek most a tanulmányait orthodox iskolában végzett, tetőtől talpig konzervatív losonczi rabbi ellen sem. És az orthodox közvetítő-bizottság mégis megakadályozta a megválasztott rabbi alkalmaztatását, ki az első magyar hitszónok lett volna orthodox hitközségben. Megakadályozta, mert ép ezt nem akarta, és vallásügyi kormányzatunk kezére járt akkor is.

Ürügyek akkor is voltak, de az igazi ok, akkor sem volt más, mint most Miskolczon. Orthodox hitközségben nem akar magyar hitszónokot az orthodox központ. Ám czáfoljon ránk és mutasson a 250 orth. hitközség közül egyet, mely magyar hitszónokot alkalmazott volna.

Ha akadtak volna, kik ezt akarják, úgy jártak volna, mint Miskolcz és Nyitra.

Ez a hivatal kötelességet teljesítene, a haza és a felekezet érdekeit szolgálná, ha a magyar szót vinné be a községi életbe; de hogy örököt állítson a orthodox templomok ajtai elé, hogy azokba a magyar szót be ne engedjék; hogy mindenféle ürügy alatt a magyar államhatalmat használja segítségül a magyar szó száműzésére, ha valamely erősebb hazafias akarat a föllállított örököt félrelökte: ezért valóban kár azt a hivatalt fönn tartani abból a pénzből, melyet a magyar zsidók hazafiságuk megpecsételéseként fizettek a kegyetlen Haynaunak.

Szégyen és bosszuság fog el, ha arra gondolunk, mire kell vetemednie egy-egy orthodox községnek — itthon Magyarországon! —, ha minden cselszövés és erőszak ellenére mégis dadalra akarja juttatni a magyar nyelvet a szószéken. Be kell azt oda *lopnia*, mint belopja éppen most a nyitrai hitközség. Tessék csak elolvasni a nyitrai hitközségnek éppen most közreadott pályázatát. Annyi küzdelem, annyi viszontagság, annyi kudarc után a hitközség, mely még sem akar lemondani a magyar hitszónoklatról, azt a fogást eszelte ki, hogy a magyar szót úgy csempészi a zsinagógába, hogy keres titkárt, ki tud — hitszónoklatokat tartani! — A titkár ellen gondolja, tán még sem tud kifogásokat kovácsolni a közvetítő-bizottság, hogy mozgósítsa majd ellene a kormány hatalmát. Hát ha ilyen uton vihetik a templomba a magyar szót

Csempészni kell hát a magyar haza nyelvét oda, hol természetszerűleg és egyedül ő az ur; kerülő utakon lopva kell tehát bevinni a templomba, hogy észre ne vegye a központi hivatal, melynek — ha föladata magasságán állana — épp a magyarosodás volna egyik legszentebb föladata.

Gyalázatos az ilyen állapot. Pedig még a titkár hátán és kerülő uton sem engedi ám a magyar nyelv bevonulását a zsinagógába az orth. közvetítő-bizottság. Majd fölmutatnak ellene valami ösmeretlen paragrafust.

Galántán nagyon elmagyarosodottnak tetszett az orthodoxoknak a rabbi. Mit tettek? Azt, hogy találtak egy elsárgult határozatot, mely szerint nem lehet szolga a községben, kinek a hitközségi tagok közt közeli rokonai vannak. A galántai rabbinak voltak ilyen rokonai, a pap pedig szolga,

a felekezet szolgája, ergo Feldmann Mózes nem lehet rabbi És megindult a szerencsétlen községet évtizedekre tönkre juttatott, hirhedt galántai heccz. Majd találnak hamisítatlan orthodox atyámfiai a titkár-hitszónokra vonatkozó valamely elavult szabályt és az államhatalom majd csak segíteni fogja az érdemes hivatalt a magyar nyelv kirugásában.

Reich Ignác elveinek ilyen módon való továbbfejlesztése vajmi csekély reménnyel kecsegtet egy jobb jövő bekövetkezése iránt. Mit várhatunk egy vezetéstől, mely úgy földúlja egy nagy község békéjét, mint földúlta a miskolczit, csak azért, hogy helyet ne kapjon orthodox templomban a magyar szó? Mit várhatunk? 239 rabbinak egy újabb nyilatkozatát, hogy a neologok nem zsidók. Hiszen 105 neolog hitközségben van rendszeres magyar hitszónoklat. Ujabban a status-quo-ante hitközségek is nagyban magyarosodnak, — nem zsidók azok sem.

És a vallásügyi kormánytól, mely majdnem mindenben az orthodox vezetést támogatja, vajon várhatjuk-e, amit vártunk, hogy, már a magyarság érdekében is, egy kis jótékony nyomással egyetlen szervezetbe fogja olvasztani a pártokat? Kár, ezerszer kár, hogy dr. Wlassics Gyula, a magyarosodásnak e nagy misszionáriusa, *nem maga* néz utána a mi felekezetünk dolgainak!

Szabolcsi Miksa.

Az izr. tanítóképző ünnepe.

Legszürkébbnek tetsző felekezeti intézményünk, melylyel a király kegyelme ajándékozta meg a magyar érzelmeiért büntetett magyarországi zsidóságot, az ő ünnepén abban a fényességben ragyogott előttünk, amely őt méltán megilleti. Egy napig legalább központja volt az érdeklődésnek; nemcsak a felekezetének, nemcsak az ország határain belül, hanem állam és idegen felekezetek részéről, sőt osztrák és német földön is.

Ha az üdvözlők: testületek és egyesek, zsidók és máshitűek, az intézet szárnyai alól ki kerültek és munkája, multja és jelene tisztelőinek sokaságát, és ezeknek nemcsak mennyiségbeli, de *minőségbeli* értékét nézzük — csak akkor becsülhetjük föl igazán, minő kincs nekünk a multját ünneplő iskola. Az érték nem effectiv, és nem affectiv; hanem mélységesen a lelkekben gyökerező; része a nemzeti és felekezeti életnek és munkának; tényezője Magyarország államiségének és társadalmi mivoltának; elősmert forrása a nemzettest táplálkozásának, fejlődésének.

Ez az ünnep, 40 év munkája után a nyugvó, kontempláló és a mindennapiságon fölülemelkedő

nehány óra kellett hozzá, hogy ezt fölösmerjük, és hogy ez az érzület, mely vékonyka ereken szertefutva, behálózza az országot, *egyszerre* mind odatoluljon a központ felé, ahol eredendő forrása vagyon. A felmutatás napja volt ez, amelyen adatott a törvény, s amelyen a termés zsongéjából az ur oltárára került az áldozat, amiként sevousz ünnepén hajdanán. Virágot, csokrot, szóból kötöttek ékességnek és a tizparancsolatból kizendült valamennyinek alaphangja: »Tiszteld apádat, anyádat« . . . mert aki apját, anyját tiszteli: tiszteli istenét, hitét s a társadalmi rendet.

A szónokok mind a kalászt méltatták, ami az orsz. izr. tanítóképző szántása-vetése után serkedt ki a földből, nem mint kész kalász, de mint a termés gyümölcse, amit idő érlelt, meg kedvező éghajlat, munka és isten gondozása. Ha nem lett volna dús és sokat ígérő a kalász gyümölcse, nem akadt volna hang, amely erről mondjon éneket. És ha akadt volna is, bizonyára nem olyan, aki kívül áll a felekezeti közösségen.

Am azt láttuk, hogy az *egész* multnak és a jelennek a nemzeti erő és a felekezeti szín nélkül való állam hozta dicsőítő szózatát akkor, mikor a felekezet egy részének ugynevezett hivatalos képviselte, amely más téren éppen most viv harczot a magyar szó ellen, azon szó ellen, melynek apostolai az ünneplő iskolából kerültek ki — távollétével tudott tündökölni. Az orth. közvetítő iroda, amely hivatalos lapjában pontosan megírja, mi történt a sanghai szigeti zsidókkal, mi a fidzsi szigetekkel és különösen mi Besszarabiában és Patagoniában — ámbár az orsz. izr. tanítóképző egyedül maradt meg minden felekezeti párt által elősmert közös felekezeti intézménynek — ennek a *magyar* zsidóságot megteremtő intézetnek ünnepségeről egy sor kevés, de ennyivel sem vétetett tudomást. Am nem hivatalosan, hivatalos tudomásvétel nélkül azok is ott voltak színről-szinre mind, akiket állítólag az orth. közvetítő iroda képvisel. Csak az üdvözlések küldőinek névsorán kell végigtekinteni és menten megvilágosodik, hogy nem a pártokra oszlott, de az *egész* felekezet ünnepe volt az orsz. izr. tanítóképző.

És ez természetes. Hiszen az a zsidóság is, melynek magyar voltaért a hivatalos képvisellettal küzdenie kell, azon tanítók kezén nőtt, akik ideáljait az ünneplő iskolából vitték magukkal.

Nem szeretjük ezt a hangot az ünnepi tónusba keverni; de a krónika, mely egykor forrása lehet a történetnek, megköveteli a hűséget és följegyzését annak, ami a való életet mutatja.

A való élet? Ah, ez az ünnep alkalmából ígéretet is kapott. Ígéretet, hogy a pusztai vándorlás negyvenesztendő megviselése után — az

igéret földje következik. Az ígéret földje, amely felé az orsz. izr. tanítóképző eddigi vezetői, mint világító oszlopok, igyekeztek. Az ígéret földje: a most hiányzó és fölpanaszolt anyagi segítség. Az államtitkár jelentette be, tehát az erre legilletékesebb fórum.

Negyven év hányattatása után, melynek be-teltével a héten virradt az első ünnepnap, ideje is, hogy nyugodalmasabb, békésebb idők következzenek, nyugodalmasabbak és békésebbek, amelyekben zavartalanul folyhatik a teremtés munkája és az anyagi küzködés gondjai nélkül egészen kibontakozhatik az a szellem, amely öröklött a mi hitünkben. Mert az iskola tartotta fenn Izraelt és az iskolából ered további sorsa.

Haber Samu.

*

Az ünnep lefolyása.

Az orsz. izr. tanítóképző jubiláris ünnepsége vasárnap okt. hó 31-ike d. e. folyt le a pesti izr. hitközség sip-utczai székházának disztermében.

Tizenegypár volt az ünnepség kezdete jelezve, azonban már 10 órakor is akkora közönség volt a diszteremben, hogy kitelt volna belőle — egy ünnepély publikuma. A 11 órát nem is lehetett megvárni, mert *Zsilinszky* államtitkár is korábban érkezett, s aki előkelőség pontosan 11 órára jött, azok közül is nem egy a bejárat körül volt kénytelen egy darabig vesztegelni. Hely még a sajtó számára sem jutott s amerikai riporter-ügyesség kellett ahhoz, hogy a referádára vonatkozó anyagot meg lehessen szerezni.

A közönség, amint az alábbi névsorból kitetszik, nagyon szép és diszes volt és ami fő, előkelő hölgyközönséggel tarkázva.

A szónokok is mind kitettek magukért, mind az ünnepélyies alkalomhoz méltót igyekeztek nyújtani. A szó mindenütt szép volt, de — ezt más alkalomra való tekintettel elhallgatnunk nem szabad — akadt köztük néhány, természetesen a régibb emberek közül, akiknek a magyar akcentus egy kissé nehezebb esett. Az új nemzedéknek azonban kiejtésbeli magyarságát is gyönyörűség volt hallgatni olyan szónokok beszédében, mint *Stern Ábrahám*, *Krausz Sámuel dr.*, *Schichtanz Ármin*, *Csajági Béla*, *Csukási Mór* és természetesen *Bánóczy József dr.*, az egész ünnepség lelke. Ezek a fővárosi magyarságnak is fölötté álló vidéki. magyar hangszíneket keverték az ünnepségbe, ami olyan organum mellett, mint *Csajágié* igazán jól, üdítően hatott.

Az ünnepély részletei különben a következők:

Jelen voltak: *Zsilinszky Mihály dr.* közoktatásügyi államtitkár, *Axamethy Lajos min. tanácsos*, *Verédy Károly dr. kir. tanfőlügyelő*; a pesti hitközség képviseletében *Kohner Zsigmond elnök*, *Deutsch Sámuel alelnök* *Adler Lajos*, *Tenczer Pál*, *Adler Gyula*, az igazgatótanács képviseletében *Schweiger Márton dr.* *Simon József* és *Wahrmann Sándor*; a pesti chebra-kadisa képviseletében *Ehrlich Mózes*, *Mezey Ferencz dr.*, a pesti izr. nőegyesület kül-

döttsége, élén *Herzlnével*; a veszprémi izr. hitközség képviseletében *Sándorfi Miksa dr.*, *Spitzer dr.*, az újpesti hitközség 5 tagu küldöttsége *Venetianer Lajos dr.* főrabbi és *Weisz Mór* vezetése alatt, a budai izr. hitközség és iskola, az ó-budai izr. iskola, a II. ker. állami tanítóképző, a budapesti népnevelők egyesületének küldöttségei; *Beöthy Zsolt*, *Goldziher Ignác dr.*, *Alexander Bernát*, *Fröhlich Izidor dr.* egyetemi tanárok; *Weisz Berthold*, *Neumann Ármin dr.* és *Wolfner Tivadar* orsz. képviselők; *Bloch Mózes*, *Bacher Vilmos dr.*, *Kaufmann Dávid dr.*, *Blau Lajos dr.*, *Schill Salamon*, *Bein Károly*, *Balogh Ármin* szemináriumi tanárok; *Waldapfel János dr.* és *Bogyó Samu* tanárok, *Sebestyén Gyula* igazgató, a közoktatási tanács titkára; *Munkácsi Bernát dr.* tanfőlügyelő; *Klein Arnold dr.* veszprémi, *Feldmann József dr.* czeplédi, *Vajda Béla dr.* abonyi rabbik; *Bloch Henrik dr.*, *Radó Vilmos*, *Héber Bernát*, *Péterffy Sándor kir. tan. igazgató*, *Nagy László igazgató*, *György Aladár*, *Sztankó Béla*, *Szilasi Mór*, *Geréb dr.*, *Kornfeld Gyula*, stb.

A sorrendet ünnepi fohással nyitották meg, amelyet a preparandia énekkara *Mayor J. Gyula* vezénylete és harmóniumkísérete mellett adtak elő. A tetszetős ének elhangzása után felszólalt *Varády Károly dr. kir. tanfőlügyelő*. Beszéde ez:

Mélyen tisztelt ünneplő gyülekezet! A kegyelet vezérelt bennünket, amidőn a mai ünnepélyen egyhesereglettünk, hogy hálaadónkat lerójjuk egy oly intézet ellenében, amely mindenkor hirdette, cselekedte azt, hogy *hazafias elemeket, uttörőket nevelt, oly elemeket, melyek terjedésétől függ Magyarország jövője*. A régi klasszikus népek szintén érzékkel bírtak a kegyelet iránt, nagyjaik uttörőik neveit érzébe vésették, megírták történeteiket; azok a viaszlapok örökké hirdették, hogy nemzetükért kik voltak azon áldozatkész férfiak, akik nemcsak nagy eszméket vetettek föl, hanem azokat meg is testesítették. Nem az ércz, hanem annak jelképe volt az, melyre az ifjuság figyelmét az intézők mindenkor felhívták.

A jelképek által akartak arra hatni, hogy az ifjuság ismerje a múltat, legyen hű követője pályafutásán azon dicső emlékü férfiaknak, kik nemzetük nagyságát megalkotni segítették. A mi szerény intézetünk 40 esztendei főnállása után, a mai ünnepély alkalmából emléklappal számol be; írásban, nyomtatásban adja elő történetét, amely történet lapjai tanubizonyságot tesznek arról, hogy ezen intézetben egyetemlegesen és egyenként vezérő bizottságával és tantestületével mindenki megfelelt ideális föladatának. Nevelt egy nemzeteket, mely szerte a hazában elemekre szakadozva, de eszmékben, lelkesedésben bővelkedve, *iparkodott egy oly ifjuságot teremteni a magyar hazának, amely nemcsak közönséges adózó polgára ennek a nemzetnek, de ha kell, nemcsak pénzzel, de vérrel is tud áldozni*. (Lelkes éljenzés.) Bármilyen szerény, mélyen tisztelt gyülekezet, a tanítók környezete és befolyása, de örökké maradandó az alkotása.

A nemzetek életében a suessentia az, mely biztosítja annak jövőjét és hátran elmondhatjuk, hogy *Magyarországban a magyar zsidóság olyan fényes helyzetet teremtett önönmagának, hogy neki az egész nemzet, az egész ország elismeréssel adózik*. Szerény tanítók csepegtették az ifjuság lelkébe azt, hogy szeressék e hazát, tiszteljék Istenüket, de örökké és mindenkor lelkesedjenek ezen hazának koronás fejedelméért. (Hosszas éljenzés.)

Különös örömmre szolgál, hogy közoktatásügyi kormányunk és anuak fennkölt gondolkozása vezetője: *Wlassich Gyula m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter*

ur ő exczellenciája (Éljenzés.) *elismeréssel adózik ezen intézet dildásos multja iránt.*

A közelismerés tudatában szívemből, lelkemből üdvözlöm ezen intézetet s annak vezetőit!

Jól tudom, hogy a fényes multnak lesz még egy szebb folytatása, egy dicső jövője; ehhez kívánok az igen tisztelt tanári karnak s az intézet növendékeinek kitartást, mert ez képes egyedül a világos sikert biztosítani.

És most, igen tisztelt ünneplő gyülekezet, ezen szerény üdvözlétem után, méltóztassék megengedni, hogy kész örömmel kívánjak ezen intézetnek teljes sikert a jövőben is. Kérem a döntő faktorok közrehatását, mert bármily fényes a mult, egy nehéz jövő előtt állunk. Ezen intézetnek *nagy anyagi eszközökre van szüksége*, hogy folytathassa a jövőben munkálkodását, mert mint minden intézménynél, ezen képezdénél is az idők során szaporodik a hozzá fűzött föladatok száma, amelyeket ily kis anyagi eszközökkel nem lesz képes megoldani. De ismerve úgy kormányunk, mint a vezérő bizottság, az igazgatótanács jóakarátát, *előre is látom, hogy a közel jövőben ezen nehéz föladat megoldása sikerre vezet.* Ugy legyen.

Ebben a reményben üdvözlöm az igazgatótanács nagyérdemű tagjait, de különös örömömre szolgál, hogy a körünkben időző államtitkár ur ő méltóságát üdvözölhetem (Éljenzés), kinek fényes multu neve s mint a tanári kar egyik disze örökre szívünkbe van vésvé; üdvözljük dr. *Axamély* Lajos miniszteri tanácsos urat, ki, mint a népoktatás egyik vezetője, képezdénk iránt mindenkor a legjobb akaratot tanusította; üdvözlöm az ifjúságot, s szívemből kívánom, hogy *annak a szellemnek, mely az intézet multjában kifejezésre jutott, legyen fáklavivője, az emberszeretetnek, a hazafiságnak bajnoka és vezetője* Ezekkel van szerencsém. megköszönve szíves figyelmüket, a mai ünnepi közgyűlést megnyitni. (Lelkes éljenzés.)

Dr. *Zsilinszky* Mihály közoktatásügyi államtitkár: Mélyen tisztelt gyülekezet! Mindenekelőtt engedtessek meg nekem, hogy úgy a magam, mint a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltósága nevében is *szíves köszönetemet fejezzem ki az Elnökségnek és igazgató választmánynak* azért, hogy alkalmat szolgáltatott nekünk arra, hogy érdeklődésünknek és ezen ünnepély iránti lelkesedésünknek tanubizonyságát adjuk megjelenésünk által. Engedtessek meg nekem, hogy egyuttal a magam részéről is üdvözlétemet jelentsem ki az igazgató választmánynak és *azon férfiak iránt, kiknek nevéhez van kötve ezen szép intézet fejlődése, hogy a legnagyobb tiszteletemet fejezhessen ki azok iránt, akik együtt működtek 4 évtizeden keresztül nehéz körülmények közt, s megtudták mutatni, mit képes létrehozni az igazi lelkesedés, a magyar kultúra iránti lelkesedés.* (Zajos éljenzés.)

Én, uraim, tudom azt, hogy önök igen sokat fáradoztak addig, míg ezen szép intézetet megalkották, ami az önök *felekezeti kulturájának jóformán alapját képezi*, mert ha a nevelők kitünőek, biztosak lehetünk abban, hogy azok jó, hazafias irányban fogják nevelni a jövő nemzedéket. Üdvözlöm azon férfit is (Éljenzés), ki 40 esztendei munkássága által közreműködött ezen intézet fölvirágoztatásában és mint egy fáklia, követendő példaként ragyog tanítványai előtt. És valamint a fáklia,

midőn a világosságot terjeszti, önönmagát fogyasztja, úgy fogyasztotta az a férfi saját életét, midőn másoknak világított — kívánom, hogy sokáig világítson még tanítóinknak. (Hosszu éljenzés.)

Az éljenek csillapultával az ünneplő intézetnek szép szavu és szép'tettü mostani igazgatója: *Bánóczi* József dr. olvasta föl ünnepi beszédét, amely a jubiláló intézet történetének színes képe, emlékezés az elköltözöttekre, a multa, reményvetés a jövőbe. A mesterien megalkotott beszédből, miután az intézet történeti részét már ismertettük, álljanak itt azok a részek, melyek anyaguknál fogva is újat mondanak:

»A negyven év sokakat letarolt azok közül, kiknek az intézet állandó emelkedéseiről el nem muló hálával adózunk. A nagy vezérő alakokat: Eötvöst, Trefortot nem illik magunknak lefoglalni. Az ő dicsőségüket egy nemzet kegyelele tartja örök fényben és nekünk elég, hogy elméjük munkájából mi is kivettük folyton gerjesztő részünket. De akik életerejüket kizárólag nekünk szentelték, közülök többnek már csak halóporát áldhatjuk. De hadd ujtsam meg különösen annak az egynek emlékét, aki nekünk és föladatunknak szentelte egész lelkes és munkás odaadását. Deutsch Henrik elődöm sirjára hadd tegyem le koszorunkat.

Akik a nagy munkában kifáradva, itt hagyták nekünk buzgóságuk példáját, de kikkel, tiszta örömeinkre, az élet még egybefűz, képzőnk nyugdíjazott tanerőinek és azoknak, akik ideiglenesen osztozkodtak velünk a nehéz föladat terhében: hadd fejezzem ki ez ünnepélyes órában az intézet köszönetét különösen annak az egynek: Lederer Ábrahámnak, kinek hatását az egész hálás zsidó tanítóság vallja és tanusítja.

Kegyelet a holtaknak, köszönet az élőknek!

Intézetünk negyvenéves utját ime, nemcsak eredmények és sikerek, hanem sirdombok és veszteségek is jelzik; mindazonáltal büszkeséggel mondjuk, ifjúi erőttől duzzad és úgy tetszik, virágzása korát éli. Falait megszentelik a tanárok és tanulók odaadó munkája s osztályai alig képesek befogadni a tóduló fiatalságot, mely a felekezet szolgálatába siet.

Pedig a nehéz pályára készülöket bár annyira támogatathatnók, amennyire azt hivatásuk fontossága s az emberszeretet kívánatossá teszi. Felekezetem tehetősei, kik jelen vagytok és akikhez szellemben csak fordulhatok: ti nem fogjátok elfeledni a szegényeket, mert belőlük árad szét a tudomány!

Mi pedig, működött tanárok, kik szerencsések vagyunk a zsidó felekezet preparandáját az ötödik évtized küszöbén át további útjában vezetni — mi nem teszünk új fogadalmat. Hívek maradunk intézetünkhöz az ő dicső multjáért, az ő nyugodt jeleneért, az ő biztos jövőjeért. Mi áldozzuk tovább az igazság áldozatát és bizunk az Örökkévalóban

Ti pedig adjatok dicséretet Istennek, kinek dicsősége Izraelen és hatalma a felhőkben vagyon!

A hatásos és perczekig tartó tapssal köszöntött beszéd után az egyes testületek üdvözlései kerültek sorra.

Első volt a testvérintézet: a rabbiszeminárium, amelynek nevében *Blau* Lajos dr. így szólott:

Nagytekintetű igazgatótanács! Tekintetes igazgatóság! *Az orsz. rabbiképzőintézet* az orsz. izr. tanítóképzőintézetnek a mai öröm- és emléknapon szívből jövő üdvözlétét és hő szerencsekívánatait küldi. Izrael két erőssége ősi idők óta a zsinagóga és az iskola: a zsinagóga számára nevelünk mi rabbikat, az iskola számára nevelnek Önök tanítókat. Rabbi és tanító ikertestvérek,

kiket a közös törekvés és közös cél kapcsol össze, mindketten vallásunknak hű fiakat és hazánknek hű polgárokat nevelnek. A vallás és haza szolgálatát testvériesen megosztják egymással: a tanító vállalja el a gyermekeket, a rabbi a felnőtteket. Kétes lehet, hogy kinek kötelessége súlyosabb és kinek eredményesebb, de nem kétes az, hogy mindkét intézet nevelői vallásunkat és közművelődésünket lelkesedéssel szolgálják és ezek által a haza és nemzet eszményi javain munkálkodnak. Az országos rabbiképzőintézet hozzá közelálló testvért üdvözl az Önök intézetében, amely azt mint gyermek a férfit megelőzte és immár egy emberöltő óta végzi a népoktatás nemes és nehéz munkáját.

Örömmel és büszkeséggel tekinthet vissza az orsz. izr. tanítóképzőintézet 40 éves pályájára; viszontagságos idők, válságos helyzetek közepette tántoríthatatlanul haladt a közjó által kijelölt uton; minden akadályt legyőzve, minden küzdelem után külsőleg és belsőleg megerősítve, felekezetiünkkel és hazánkkal párhuzamosan haladva, fokozatos és egészséges fejlődéssel emelkedett jelen magasságára: gyenge csemetéből terebélyes fa lett, az élet fája, amely az évekkel nem öregszik, hanem megifjodik. Örömből kiveszszük részünket és szívünk mélyéből kívánjuk, hogy intézetük, melynek fölvirágoztatásán a közművelődés hivatott öreitől támogatva, legjobbjaink lankadatlan buzgalommal fáradoztak és amely immár közel 800 lelkes apostollal ajándékozta meg a népiskolát, jövőben szakadatlanul haladjon és folytonosan emelkedjék a magyar Izrael üdvére és a magyar nemzet javára. (Éljenzés.)

Kornfeld Gyula az országos izraelita tanítóegyesület részéről fejezi ki jókívánatait. Hangsúlyozza, hogy a magyar zsidóság mai pozíciójának megteremtésében nagy szerepe volt az országos izraelita tanítóképezdének s különösen nagy érdeme, hogy a zsidóság összeforrt a nemzettel érzelmben és nyelvben. Üdvözl az intézetet, mely felekezetiünkre nézve Ő felsége királyunk legüdvösebb alkotásainak egyike és a mennyei gondviselés áldását kéri rá azon hő kívánsággal, éljen annak megalkotója, éljen a király. (Hosszu éljenzés.)

Sretvizer Lajos a népnevelők budapesti egyesületének elnöke, melegen üdvözl a szép mulittal dicelkedő intézetet, mely nem csupán a felekezeti nevelés terén szerzett magának érdemeket, hanem a nemzeti közművelődés érdekeit is mindig hazafias buzgósággal ápolta. Örömmel jelent meg, s örömmel teljesíti a rá rótt kötelességet, midőn üdvözl azon férfiakat, kik nemcsak az iskola falain belül feleltek meg kötelességüknek, hanem kivették részüket a vezetésben is. Idézi a »Hymnus« hallhatatlan költőjének szavait. Nagyért, nemesért és szépért lelkesülő emberek csak nagyért, nemesért és szépért lelkesülő embereket nevelhetnek. (Zajos éljenzés.)

A pesti izraelita hitközség elemi és polgári fiú- és leányiskola nevében **Stern Ábrahám** igazgató üdvözl az intézetet röviden, találóan; a pesti izraelita hitközség középiskolai hittanárok testülete részéről pedig **Schön Dávid** elnök méltatta szép szavakban az ünnepély jelentőségét.

Kifejezte még üdvözlét a pesti izraelita hitközségi elemi és polgári hitoktatók testülete nevében **Györi Adolf**, továbbá a budapesti tanítótestület részéről **Schön József** titkár.

Azután lendületes és csinos kis beszédben **Csajági Béla**, a pesti izr. fiúarvaház igazgatója szólott a tanítványok nevében az intézet működéséről. Beszéde a következő:

Negyven éve immár, hogy Jákobnak szerény sátrából — a zsidó praeparandiából — lelkes tanulók indulnak világgá, hogy Izraelben erényt s vallásos-ágot terjeszsenek, hogy szeretett hazánk boldogulásán közreműködjenek . . . ön-naguknak magélhelést biztosítsanak s az intézetnek jó híret öregbítsék.

Bár távol estünk tőled ifjúkori álmaink s reményeink bölcsője . . . életpályánk előkészítője . . . hogy feledkeznénk meg rólad?! . . . Hozzád vonzódik lelkünk . . . hálára int szívünk, . . . ha gond nélkül folynak napjaink . . . feléd irányítjuk szemeink, ha balsors üldöz . . . s feljuttuk a tanácsokat s tanításokat, mikkel bennünket gazdagítál, . . . erőt gyűjtven a jövőre. Üdv néked, te drága ház, fennállásod 40. évfordulójának szép ünnepén . . . érdemtelen fiad gyenge ajka, hadd mondjon néked halát s forró köszönetet majd ezer pályatárs nevében . . .

Érezzük s büszkén valljuk, hogy nemes, de tövissekkal bővelkedő hivatásunkhoz lelkünket itt acélozták meg . . .

Érezzük s büszkén valljuk, hogy értelmünk itt nyert istápolást . . .

Őszinte szívvel teszünk róla tanúságot, hogy az intézet fennállásának első napjától mindvégig tanár s tanuló között résztvevő barátság uralkodott, hogy érző szívetek magamba zárt bennünket, ha tudatlanság, rosszakarát, balszerencse — pályánk e hű kísérői — pusztulással fenyegettek.

Az események megtestesítése körül tett fáradozások jutalma legyen azon boldogító öntudat, hogy a nemesek névtelen harczosainak — a zsidó tanulóknak szeretetét s tiszteletét bírjátok!

. Leikemre teher nehezedik köszönetünk nem hallhatják azok közül sokan, kik egy emberöltőn át fáradoztak azon, hogy szívünk nemesedjék, eszünk élesedjék elérték a mesgyét, melyen túl a titokteljes jövő int

Kegyelettel emlékezünk meg rólatok, elhunyt jó barátaink e perczben s a mindenhatóhoz száll azon áhítatos óhajunk, vajha becsületes munkálkodástokat jutalmazná meg az Ég Ura.

S áldás poraitokon, kedves pályatársak, kik becsülettel bevégzett munka után tértetek be a fényvilágba, vagy kiknek munkásságát oly korán, — igen korán akasztotta meg a halál

Meggyújtva az emlékezet fáklyáját ez ünnepélyes perczben csendes sirhalmokhoz, zárandokoltunk s csodálatos keblünket saigó fájdalom nem bántja Elhunyt tanáraink s barátaink mennyei lakokból velünk egyidőben szemlélik tán a megerősödés útján haladó, életképes szép intézetek

S a jövő?

A termékeny talajba nem hull hiába mag

Áldás derül ez intézetre, melynek lakóik immár keblükre ölelik nemes pártfogóink a mélyen tisztelt igazgató tanács

Áldás derül az intézetre, melynek anyagi s szellemi ügyeit hivatásukért lelkesedő igazgató s tanári kar viszi

S áldás derül az intézetekre, melynek ifjúsága ideálokért hevül. Segitse őket az Isten szép hivatásukban, maradjon meg lelkük üdesége mindvégig maradjanak ifjak akkor is, ha reményeikben netán csalatkoznának . . .

Biztos révük lesz az intézet mindenkor; s ha gyenge sajkájukat az élet tengerén vad vihar csapkodja, támogató kezekre, melengető keblekre lelnek itt

Jó Urak! nemesen érző tanácsosok, szeretett Igazgató s tisztelve tisztelt tanárok . . . szeretünk, tisztelünk benneteket . . . legyetek a jövőben is barátai a tanítóknak.

Isten áldja intézeteteket!

Az éljenek csillapulta után *Kiss* Arnold dr. veszprémi főrabbi szavalta el alkalmi ódáját, melyet előző számunkban egész terjedelmében közöltünk, az élő szó színeivel és erejével erősen markirozva a fenkölt tartalmat. Végül *Krausz* Sámuel dr. intézeti professor, végzett rabbi, az áhitat hangján és szavaival imát mondott, melynek tömör tartalmát az egész közönség megilletődéssel állva hallgatta végig.

Az ünnepségnek ezt a részét az üdvözlő iratok és sürgönyök szinte végtelen számu küldői nevének fölolvassása rekesztette be. A telegrammok száma 86. Az üdvözlő testületek, iskolák, egyesek névsora a következő:

Pozsonyi m. kir. áll. tanítóképző, budapesti I. ker. áll. tanítóképző, budapesti m. kir. áll. II. ker. elemi tanítóképző, budapesti m. kir. áll. VI. ker. áll. polgári tanítóképző, budapesti m. kir. áll. II. ker. elemi és polgári férfitanítóképző, Orsolya-szüzek (kath.) intézete, a bajai m. kir. áll. tanítóképző, az iglói m. kir. áll. tanítóképző, Bajai tanítóképző tanártestülete, sárospataki áll. tanítók, vágújhelyi izr. reáliskola, nagy-körösi ev. ref. tanítók, pesti izr. nőegyesület, a pécsi, besztercebányai, zombori, fogarasi, s.-a.-ujhelyi, makói, nagy-szebeni, b.-csabai, tapolczai, győri, bajai, szegedi, újvidéki, szombathelyi (congr.), deési (orth.), nagykanizsai, czeplédi izr. hitközségek; a bajai, czeplédi, kecskeméti *chevra kadisák*; a nagy-kanizsai elemi és polgári iskola; a pápai, losonczyi, szatmári, nyíregyházai, tolecsvai, makói, galgóczi, tabi, soproni, tapolczai, váci (stqu), mohácsi, újvidéki, d.-szerdahelyi (stqu), körmendi, bajai, miskolczyi, kaposvári, egyesült győri és győr-szigeti, soproni, zsarnóczyai, kassai izr. elemi iskolák tantestületei; a szombathelyi izr. iskolaszék, a pécsi izr. fiú és leányiskola igazgatósága; *Neumann* Ede dr. (Nagy-Kanizsa), *Bernstein* Béla dr. (Szombathely), *Flesch* Armin dr. (Mohács), *Ehrlich* Miksa (Körmend), *Beck* dr. (Bukarest), *Löw* Immanuel dr. (Szeged), *Goldberg* Rafael dr. (Buda), *Diamant* Gyula dr. (Vukovár), *Perls* Armin dr. (Pécs), *Löwy* Mór dr. (Temesvár), *Rosenzweig* dr. (Berlin), *Herzog* Manó dr. (Kaposvár), *Maybaum* dr. (Berlin), *Elsass* Bernát dr. (Landsbergwarthe), *Singer* Jakab dr. (Temesvár gy.), *Rosenthal* Tóbiás dr. (Bonyhád), *Rubinstein* Mátyás dr. (Orosháza), *Klein* Mór dr. (N.-Becske), *Kulpin* Daniel dr. (B.-Csaba), *Steinherz* Jakab dr. (Székesfehérvár), *Mittelman* (Szepes-Ófalu), *Löwy* Ferencz dr. (N.-Atád), *Seltmann* Lajos dr. (H.-M.-Vasárhely), *Kayserling* M. (Pest), *Ehrlich* Mózes (Rohonc), *Singer* Bernát dr. (Tapolcza), *Liebermann* (Léva), *Kecskeméti* Lipót dr. (N.-Várad), *Fischer* Gyula dr. (Győr), *Eisler* Mátyás dr. (Kolozsvár), *Löwy* Mór dr. (Igló), *Szidon* Adolf dr. (Versecz), *Kelemen* Mór dr. (Pancsova), *Schwarz* Mór dr. (T.-Szent-Márton), *Goldfahn* Jakab dr. (Bács-Topolya), *Búrany* József dr. (Kecskemét) rabbik; *Fischer* Gyula dr. (Tapolcza), *Dózsa* Sámuel dr. (Makó) hitk. elnökök; *Schreiner* Mátyás dr. (Berlin) a Lehranstalt tanára, *Büchler* Adolf dr. (Bécs) tanár, *Weinmann* Fülöp dr. (Budapest) kir. tanácsos, közjegyző, *Hajnóczy* dr. tanfőlügyelő (Lőcse); *Heller* Izidor dr. (Győr), *Hahn* Adolf (Sz.-Fehérvár) *tanárok*; *Schwarz* (Bécs) nyug. tanító; *Kuthi* Zsigmond (Debreczen), *Leitner* (Ligeti) Henrik (Homonna), *Katz* Henrik (L.-Szt-Miklós), *Auspitz* Adolf (N. Várad), *Stark* Lipót (Nyitra) *igazgatók*; *Buchsbaum* Henrik (Pozsony), *Bartha* (Veszprém),

Horváth Döme (Dombovár), *Szép* Lipót (Veszprém) *tanítók*; *Schäfer* Sámuel (Bajmók), *Lunger* és *Braun* (Fehérvár). *Friedmann* Dávid (Szigetvár). Ezenfölül a következő *külföldi* testületek: Bécsi rabbiszeminárium (sürgöny), Boroszlói theol. szeminárium (német sürgöny, magyar befejező szavakkal), Berlini Lehranstalt für die Wissenschaft des Judenthums (üdvözlő levél).

A tanítóképző ünnepélyét a preparandiai énekkar által elénekelt Hymnusszal fejezték be.

*

A Mendl-ünnepély.

A képzőbeli ünnep befejeztével ugyanazon diszes közönség jelenlétében megkezdődött a Mendl-ünnepély. *Zsilinszky* államtitkár köszöntötte az agg mestert, elősmerő meleg szavakkal, azután átadta *Wlassics* Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter leiratát, melyet az a jubileum alkalmából intézett a tanítóképző legrégibb tanárához. *Wlassics* levele ez:

»Arról értesülök, hogy tanár ur most ünnepli tanári működésének 40-ik évfordulóját. Tanár ur közhasznu munkásságát az országos izraelita tanítóképző-intézet főnnállása óta lankadatlan buzgalommal és ügyszere-ttel teljesítette. Fogadja tanár ur a tanügy terén kifejtett fáradhatatlan tevékenységéért és az intézet fölvirágoztatása érdekében oly hosszú időn át kifejtett hasznos működéseért elismerő köszönetemet.«

Azután rendre következtek az agg mester munkájának elősmerői: *Schweiger* Márton az igazgatótanács üdvözlőjével s a hatásos beszéd végén ajándékkal: egy szép ezüst írókészlettel. Majd *Bánóczy* József dr., mint az intézet igazgatója, méltatta kitűnő munkatársát a következő mesteri és kedves beszéddel:

Tartok tőle kedves barátunk, hogy e nagy és fényes sokadalomban elfogultabb vagy nálamnál. Aki mindig aggódva kitértél a sokaság elől, ime: központja lettél; aki mindig aggódva kitértél a sokaság elől, ime: ünneplésre kényszerítünk; aki mindig kerülve-kerülted a nyilvánosságot, ime: ő keresett föl. És fölkeresett az elismerés is. Miniszterünk külön levélben méltatja nagy érdemeidet; igazgatótanácsunk meleg szavakkal adózik a te törhetetlen buzgóságodnak. És nézd, mily számosan vannak, kik ide siettek, hogy a mi örömünknek és a te föl-magasztalásodnak tanui legyenek!

Sokféle kincse van az életnek; vágyunk, véralkatunk mivolta annak teszi meg majd, amit birunk, majd amit elvesztünk, hol az elérhet, hol az elérhetlent. Hiúságok hiúsága — mondád te — mindez és a léleknek gyötrelme. És más kincs után néztél, amely állandóságon fordul meg: a szeretet után, mely erősebb a halálnál. S a te nemes. derék lényedet meg is szerették mindazok, kik veled érintkezésbe jutottak: tanítványaid, kartársaid, tisztelőid. Neked nemhogy ellenségeid, de még talán ellenfeleid sincsenek. Mindnyáján részesei vagyunk a te megbízhatóságodnak és a te hűségednek — és szeretünk és áldunk érte.

Onzetlenségedről nem szólok. Valamennyien tudjuk, hogy te mindig csak szántottál, vetettél és *sohasem jutottál az aratáshoz*. De szólok a te egyszerűségedről, mely-nélfogva az élet s hivatás gyakran terhes és súlyos kötelességeit folyton magától értetődő módon végzed és szólok különösen a te szerénységedről, melynek alig találni mását. A felekezeti irodalom terén nem egy munkát tesz tanuságot a te alapos tudásodról és meleg zsidó szivedről. A tanügyi irodalom terén több igen

hasznos könyv hirdeti a te világos gondolkodásodat és kényes tapintatodat. Nem egy körben vezérlő szerepet vittél és bizonyos, hogy mindig jól jártak, valahányszor te utánad indultak. És csodák csodája! te mindig úgy tudtad intézni, hogy mialatt sikereket aratsz, magadról minél kevesebben tudjanak. Jóformán külön tehetséggé fejtetted ki magadban, hogyan rejtőzhetni el személy szerint az eredmények mögött, szinte a föl nem ismerésig.

Amit különösen iskolánkban s az ő érdekeiben mint tanár s igazgató tettél e hosszú 40 év alatt, azt meg sem kísérem felsorolni. Mai színvonalunkat és hírünket nagyrésztben a te munkásságodnak köszönjük, mely mindig zajtalan és áldásos volt. El sem képzelhetjük intézetünket nálad nélkül s történetének képébe föloldhatatlanul van beleszőve a te nevednek maradandósága. Ezért s kapcsoltuk a te jubileumodat az intézetéhez.

Fogadd, kedves barátunk, tőlünk, kartársaidtól, mai közös ünnepünk emlékére e koszorút. Juttassa eszedbe a te hűségedet és a mi ragaszkodásunkat, a te barátságodat és a mi hálánkat.

Korra, működésre legidősb vagy köztünk, szellemre, lélekre a legifjabbak közé tartozol. Tartson meg Isten soká ily fiatalnak intézetünk díszére és valamennyiünk örömére! (Szünni nem akaró éljenzés.)

Az orsz. izr. tanítóegyesület nevében *Csukássy* Mór alelnök hosszabb beszéd kíséretében díszes fölratot nyújtott át; azután *Péterffy* Sándor köszöntötte lelkesen, az orsz. Eötvös-alap nevében; *Schichtancz* Ármin a volt tanítványok nevében köszöntötte az agg mestert, akik részéről ezüst babérkoszorúval adózott érdemeinek; a jelenlegi növendékek, akiknek szónoka *Hajnal* Adolf volt, ezüst kelyhet adtak át; míg az intézetén kívül álló tisztelők hatalmas két 5-karu ezüst gyertyatartóval fejezték ki elismerésüket, hálájukat.

A szeretetnek milderre a sok, szóban tettben nyilatkozó jeleire az öreg tanár reszketeg hangon, de értetően adta meg válaszát.

Isten abban a szerencsében részesített — ugymond — hogy mindjárt pályafutásom kezdetén azon intézethez hívtam meg, mely vágyaimnak leginkább megfelelt, s íme megadatott a ritka szerencse, hogy most, 40 év után még mindig ugyanazon intézetnél folytathatom a tanítás magasztos munkáját. Ezen 40 évi hosszú időn át tanártársaim részéről mindig jó akarattal találkoztam, és elmondhatom, hogy tanítói hivatásom nem esett nehezemre, sőt mindenha örömmel töltött el. És főképp, ha elmondhatom, hogy szerény működésem által az emberi társadalom hasznára, a *haza* nem egy tagjának, az iskola nem egy derék tanerejének kiművelésében részt vettem, ez a tudat meglelégedéssel tölt el, és munkámban találtam a legnagyobb jutalmat.

Lelkes eljenzés kísérte e szavakat, hosszan. Azután az »Isten áld meg a magyart« énekelte el a preperandia kara, melynek főnséges zenéjébe beleharsant az álló közönség nemzeti imádsága is. Az óra mutatója jóval tuljárt tizenkettőn, mikor a fényes társaság oszladozni kezdett.

*

Este, jó magyar szokás szerint, bankett volt, melyen száznál többen vettek részt. Az első pohárköszöntőt *Schweiger* Márton mondotta, szintén jó magyar szokás szerint, a királynak; azután *Bánóczy* József dr. felköszöntötte Wlassics közoktatásügyi minisztert, *Verédy* Károly dr. ki tanfőlügyelő az intézetre és Mendelre emelte poharát, ismét egy figyelemre méltó igazságnak adván szárnyat a szóban. Azt mondta, hogy tanuságot tett a zsidóság arról, hogy mikor a felekezet érdekét szolgálta a tanító-

képzővel, ugyanakkor a nemzet javaiért is fáradozik s a felekezet és nemzet érdeke tulajdonképpen egy. *Péterffy* a tudósok ideáljára a beteg Kármán Mór egészségére köszöntötte poharát. Szép felköszöntőket mondtak még *Málnai* Mihály dr., *Nagy* László igazgató, *Szilassy* Mór dr., (*Bánóczyra*) *Zsengeri* Samu dr., *Balog* Ármin dr., *Schön* Dávid tanár, *Lederer* Ábrahám, *Waldapfel* Jónás dr., *Krausz* Sámuel dr., (*Wahrmann* Sándorra) *Weiszbürg* Gyula dr., *Barna* Jónás és mások.

Könyi Manó.

A mult hét irodalmi és egyszersmind politikai eseménye *Deák Ferencz beszédeinek negyedik kötete* volt, az a várva-várt könyv, mely a kiegyezés pragmatikus történetét és memoire-szerű krónikáját adja, telve a legérdekesebb, legfontosabb részletekkel és meglepő revelációkkal.

Az, aki e könyvhöz az anyagot »összegyűjtötte« — mint ő maga szerényen nevezi —, nem könnyű munkát végzett, mert oly eredményekről kell referálnia, melyeknek döntő mozzanatai nagyrészt a kulisszák mögött folytak le és melyeknek szereplői, ő felségén kívül, a monarchia legelső államférfiai voltak.

Ezt a munkát, melynek nehézségeit és alapos voltát az is bizonyítja, hogy e kötet összeállítása nyolcz évet vett igénybe; más nem is végezhetne volna, mint Könyi Manó, mert senki másnak nem bocsátották volna rendelkezésére *Andrássy*, *Lónyay*, *Göröve* és más nagynevű politikusok emlékiratait és magánirományait; senki mással nem közölték volna közéletünk legjelesebb, legbefolyásosabb férfiai (*Tisza* Kálmán, *Horváth* Boldizsár, *Pulszky* Ferencz, stb.) írásban és szóval a kiegyezés létrejöttére vonatkozó visszaemlékezéseiket, megjegyzéseiket, mert senki sem bírja Magyarország politikai világában annyira mindenkinek szimpáthiát, bizalmát, mint éppen Könyi Manó. Nem akarunk e helyen a nagy művel foglalkozni, melyet illő helyen érdeme szerint méltattak és fognak méltatni, hanem igenis azzal a férfival, aki *Deák* Ferencz beszédeit akarta összegyűjteni és megírta a kiegyezés nagyszabású történetét, valamint a bibliai *Saul*, ki elindult sokkal kisebb dolgot keresni és királyi koronát talált.

Könyi Manó egyéniségét jellemezni a legnehezebb dolgok közé tartozik. Ő, aki határozottan közéletünknek egy tényezője, makacsul kerüli a nyilvánosságot és azt a napot, melyben neve véletlenül az ujságokban megfordul, életének dies nefasti-jai közé számítja. Szerénysége oly nagyfoku, hogy szinte affektálnak látszik; de akik közelebbről ismerik, tudják, hogy ez a tulajdonság lényének egy alkotó, attól el nem választható eleme, épp oly kevéssé, mint az ő közmondásos szeretetreméltósága, szolgálatkészsége. Az ő befolyásos összeköttetéseivel, melyeket egyenes jellemének, önzetlenségének, kipróbált lelkiismeretességének és megbízhatóságának köszön, sokaknak használt, csak a maga számára nem vette sohasem igénybe.

Jellemző például reánézve, hogy ebben az esztendőben az egyik fia megházasodott és az egyik leánya férjhez ment; erről a kettős családi örömnépről az újságokhoz nem is juttatott értesítést, nehogy valamelyik hirt adjon róla és a figyelmet reá irányítsa.

Kónyi, ki 1843-ban született Kaposvárt, tudvalevőleg Fenyvessi Adolffal együtt megteremtette az országgyűlési gyorsíródat. Már a hatvanas években tűnt ki mint stenografus és 1865-ben ő szervezte az említett gyorsíróhivatalt, melynek 1885-ig állott az élén. Ebben az esztendőben nagyfokú idegessége miatt nyugalomba kellett vonulnia, amely alkalmából a legkiválóbb államférfiak részéről a legrokonszevesebb elismerésben részesült. Szilágyi azt mondta többek közt: »Nem felejtjük el, hogy Kónyi Manó küzdelmeink közt nemcsak kiváló ügyességének és szakértelmének, de mindenekfölött azon ritka tapintatnak és előzékenységnek adta jelét, melyet ebben a munkában, az ezen teremben fölmerülő sokszor erős küzdelmek közt oly nehéz megőrizni és nehéz tanusítani«. Hasonló értelemben nyilatkoztak Péchy Tamás házelnök, Csávossy Béla, a gazdasági bizottság előadója a képviselőházban, és Szilágyi József, meg Sennyey Pál báró a főrendiházban. Deák Ferencznek különösen kedves embere volt Kónyi; beszédeit Kónyinak kellett stenografálni és revideálni. Kónyi maga nagyon érdekesen írta meg egyszer, hogyan dolgozott vele az öreg ur, milyen figyelmes volt iránta, hogy Angolországból hozatott neki finom czeruzákat, stb.

Hogy Kónyinnál a nyugalom nem azt jelentette, hogy most már tartózkodni fog a munkától, csakhamar világos lőn. Már 1882-ben adta ki »Deák Ferencz beszédei« című monumentális munkájának első kötetét, mely azonban az egyes beszédeket csak rövid bevezetésekkel és kommentárral kísérte. Már a második kötet telve volt a legérdekesebb, az illető kor történetére nagy fontossággal bíró közleményekkel, melyek korunk legelső politikusaitól, a modern Magyarország alkotóitól eredtek. És a harmadik kötet még érdekesebb volt és hogy az imént megjelent negyedik kötet eseményszámba ment, azt már e sorok élén kiemeltük, de a napilapok kolumnás ismertetéseiből és kivonataiból is következtethető. De Kónyi nem nyugszik babérjain; sőt az utóbbi években oly erőmezteliséssel dolgozott, hogy művének egész anyaga most már együtt van és, mint halljuk, a legrövidebb idő alatt, alkalmasint még ujev előtt, meg fognak jelenni a »Deák Ferencz beszédei« ötödik és hatodik — utolsó — kötete. Ezzel a nagy munka, hazánk tizenkilenczedik századbeli történetének egyik fő és — ami különösen hangsúlyozandó — legmegbízhatóbb forrása be lesz fejezve, hirdetvén a haza bölcsének dicsőségét, de egyzersmind az ő túlszerény biográfusának ernyedetlen buzgalmát, páratlan tudását és ritka avatottságát.

P—r /—ez.

H i r e k.

— Az Országos izr. közalap f. hó 3-ikán tartott bizottsági ülésén elhatározta, hogy megkezdí működését *segélyezések szétosztásában is* és megbízta az elnökséget (Schweiger Márton elnök, Kornfeld Zsigmond társelnök, Hatvany Deutsch Sándor pénztáros, Wahrmann Sándor ellenőr, dr. Mezei Ferencz jegyző) tegyen mihamarább előterjesztést arra nézve, kiket és milyen intézményeket támogatasson első sorban az alap és milyen nagyságban. A gyűlésen az elnökségen kívül a bizottsági tagok közül jelen voltak: dr. Kohn Sámuel pesti rabbi, Kohner Zsigmond, a pesti hitközség elnöke, Adler Lajos, hitközségi előjáró, Ehrlich Mózes, a chevra-kadisa elnöke, dr. Simon József, kir. tanácsos, Tenczer Pál, dr. Neumann Ármin, orsz. képviselő, dr. Weinmann Fülöp, kir. közjegyző, Sternthal Adolf, földbirtokos. A közalapot tudvalevőleg a recepczió megadásának megörökítésére teremtették meg a Millennium évében. Az erre vonatkozó, pompásan megokolt indítvánnyal dr. Simon József lépett föl az 1896. február 4-ikén a pesti izr. hitközség disztermében tartott országos értekezlet alkalmából. A gyűjtések, melyek lelke megint csak dr. Simon volt, nemsokára meg is indultak, de még korán sincsenek befejezve, sőt, minthogy többet szünetelt, mint folyt, tetőpontját sem érte még el. Nagyobb arányokban csak most fogják újból megindítani. Az alapra eddig 430,000 frtot jegyezték, a miben bennfoglaltatik az a 75,000 frt, melyből — és ez volt a közalap első ténye — a Ludovica-Akadémiában öt örökös alapítványi helyet teremtettek öt szegény tanulónak tisztekké való kiképeztetésre felekezeti külömbség nélkül. Ő felsége, a király kedvesen fogadta az alap első zsengéit és megengedte, hogy a zsidók eme első országos alapítványa az Ő nevét viselje. Ehez a 150,000 koronás alapítványhoz — mert külön e célra gyűjtötték — hozzájárultak: gelsei Guttmann Vilmos, Ödön, László és Aladár 15,000 frttal, Deutsch Ignác és fiai, Kohner Adolf fiai, Weisz Berthold és Manfred, özv. Schweärz Ábrahám és Schreiber Ignác kir. tanácsos (Győr) 5,000—5,000 frttal; Adler Lajos, Adler Mór lovag, Brüll Henrik és fiai, Löwy Mór, megyeri dr. Krausz Izidor, Schwab Károly, Wolfner Gyula és Társa 2,000—2,000 frttal; Laczkó N. és Popper A. 1,500 frttal; Bischitz Salamon és fia. id. hatvani Deutsch József, Ehrlich Mózes, Fürst Jakab és fia, Goldberger Sámuel és fia, Grosz Zsigmond, Heidelberg L. W. és fia, Holitscher B. Fülöp, Kursai Ignác, Kramer I., Lederer Arthur és Károly, Schlesinger és Pollakovits, Stern Frigyes, Sternthal Adolf, ifj. Sternthal Adolf és Arthur, Stricker Ede, Schwarz Ferencz, Schweiger Márton, Weiner és Grünbaum 1,000—1,000 frttal; Sternthal Salamon (Temesvár) 500 frttal. Minthogy az itt felsorolt összes adakozók külön nagyobb összegekkel járultak még az alaphoz is, annak egyéb céljai ennélfogva a különben ép oly humánus, mint patriotikns alapítvány által absolute mit sem szenvedtek.

— **Nemzeti zsidók.** Napjaink eme legujabb örülete, mely észket kezd rakni, de csak a százok közt, nálunk, Magyarországon is, különösen Amerikában gárázdálkodik és első sorban persze New-yorkban, hol mostaniban 15 ilyen lelkes ujfajtájú zsidót ítéltek kisebb nagyobb pénzbüntetésre. Vétkök, szerintök, csekélység. Mindössze azt követték el jom-kipur ünnepén, hogy egyik templommal szemben levő kávéházban lármás mulatságot rendeztek, beszédekkel, támadásokkal a szemben imádkozó bolondok ellen, kik nem akarnak tudni a »nemzeti« eszméről. Ők meg a vallásról nem akarnak tudni, mert ők pusztán és csakis nemzeti zsidók, semmi más.

A zsidóság a miveltebb országokban eddig szintén a »bolondok« álláspontját vallottak és valljuk teljesen különösen itt Magyarországon. *Zsidók vagyunk vallásunkra nézve, de magyar a nemzetünk.* Vagyunk zsidóhittű magyarok, s ki mást hirdet ebben az országban, hálálan hazája ellen és rosszakarója a zsidóságnak. Támogatták Siont, segítették az üldözötteket, még mielőtt megszületett a »nemzeti« zsidóság, és támogatták azok, kiket most a sárgaföldig gyaláznak a sionista hősök, akik akkor még nem fedezték volt föl zsidó szívöket. Humanismusra nem kellene sionista egyletek, melyeket különösen a százok tapsolnak meg.

Panaszkodnak, hogy rosszul bánunk velük, szegény sionistákkal? Nos, olvassák el az ő organumaikat, hogy beszélnek azokról kik irányuknak ellentélei. Olvassák el csak, mit írnak csak e héten Morvaország országos rabbi-járól, mert ő is veszedelmet lát a sionizmusban, mint látott eddig Németország rabbikara, a francia és az angol és különösen a magyar zsidóság.

Kik a sionisták? Az orthodox zsidóság sehol sem akar róluk tudni; a haladó zsidóság, mely különösen hazafisága által válik ki, még kevésbé. A sionizmus rév a zsidóság nihilistáinak. Akik a vallásról mit sem akarnak tudni, kitérni sincs bátorságuk, de akarni még is akarnak valamit. Faragtak hát balványt maguknak és odatartják a zsidóságnak: nesze az Isten, imádd, ha nem teszed, lebunkóznak. Fanatikuskok, mint minden új szekta rajongói, amit tán már maga Herzl és Nordau sem akartak.

Nincs hazájuk! — Dr. Rónainak van hazája. Az üldözötteknek pedig azok adtak hazát és kenyeret, kiket a sionisták káromolnak. Ők még nem adtak otthont egy fiók üldözöttnek sem és nem is fognak adni se otthont, sem kenyeret, mert csak agitációt akarnak, izgalmat, mely visszavonást szül és nagyobb kárt okoz a szegény hazátlanoknak, a milyen hasznukra a sionisták egész életükön át sem válhatnak. Már is hallik, hogy *Rothschild* Edmond báró, ki 15 zsidó fa'ut alapított és tart fenn Palesztinában, a sionisták gyalázkodása folytán mennyire elkedvelledett, nem is szólva azokról a kellemetlenségekről, miket szabad nemzetek között élő és azokhoz szívvel-lelekkel csatlakozott zsidóknak a sionisták már szereztek és szerezhetnek. Mi Rónai dr. urnak elhiszük, hogy ő patrióta, elhiszük neki, hogy ő azt hiszi, mint hozzánk intézett levelében kifejti, hogy a sionizmussal roppant szolgálatot tesz még Magyarországnak is, hát még a zsidóságnak! De azért áll ami való, hogy vétkezik különösen a magyar zsidóság ellen, ki behozza ide a sionizmust, azaz a *külön zsidó nemzeti eszmét*, holott ez nincs, holott ez nem kell. Ha volna, el kellene nyomni; a ki fölkelte, veszedelmet hoz reánk és a ki támogatja, nem tudja, mit csinál.

— **Híven a szöveghez, de azért igaz magyarán,** ilyennek mondják a bibliafordítást, melynek első része, az Ötkönyv, már a napokban hagyja el a sajtót és mely

a mi *Ier. magyar irodalmi társulatunk* első igaz nagy munkája. A magyar zsidóságnak nincs még a héber szöveghez hűen ragaszkodó, jó magyar bibliafordítása. Az irodalmi tarsulatra várt a szép és nagy föladat és örömnökre válik, hogy ennek első gyümölcsét nemsokára szemtől szembe fogjuk látni. Egylőre csak az Ötkönyv jelenik meg; a jövő évben, úgy mondják, a próféták, és egy évvel később a többi szentíratok (Hagiographák) fognak napvilágot látni. Az Ötkönyv fordítását hirneves tudósunk, dr. *Bacher Vilmos* és volt tanítványa, dr. *Krausz Sámuel* végezték. Hogy igaz magyar az a fordítás, kezeskedik az, hogy — természetesen tisztán csak a magyarságot illetőleg, — oly kiváló magyar író nézte azt át, a minő dr. *Bánóczy József*.

— **Zsidó adakozók.** Az északamerikai egyesült államok apróbb egyletei és intézetei számára *Hirsch* baróné egyenkint 1000—2000 dollárnyi adományt bocsátott rendelkezésre. Ajándékozott továbbá 25,000 frtot egy a new-yorki Hebrew Institut ingatlanira betáblázott jelzálogterheinek megváltására és 500,000 frtot egy felekezet nélküli leánynevelő intézetre. — Chikagóban *Slimmer Ábrahám*, az ismert philantrop, az ottani zsidó árvaház javára újabb 60,000 frtos alapítványt tett azzal a kikötéssel, hogy más oldalról is ugyanannyi összeget gyűjtsön a hitközség az árvaház kibővítésére. A hitközség összegyűjtötte a pénzt s most 120,000 frt áll rendelkezésére.

— **A londoni polgármester,** sir George^{III} Faudell *Philipp*s abból az alkalomból, hogy november 8-án polgármesteri éve lejár, a királynétól az indiai birodalmi rend commandeuri czimét (Knight Grand Commander of the most Eminent Order of the Indian Empire) nyerte. Ezt a czimet, melyet csak az indiai császárság érdekében kifejtett tevékenységért, illetve érdeméért nyerhetni, a polgármester az indiai éhínség alkalmából tanúsított buzgó gyűjtő-éért kapta. Ugy várják, hogy a polgármestert behívják a főrendek házába.

— **Új magyar rabbi Berlinben.** A berlini nagy hitközség csaknem minden papját magyar földről szerzi. *Maybaum dr., Stier dr.* magyar származásúak. Most az új papi állást is magyar emberrel fogják betölteni. *Rosenthal dr.* a jelölt, aki ez idő szerint a boroszlói hitközség papja. *Rosenthal Nándor dr.* 1839-ben született magyar földön. Itt tanult a német-keresztúri és pozsonyi jesivákon, a gimnáziumi osztályokat is itt végezte, tehát az alpmiveltiséget itt szerezte. Egyetemen Berlinben és Lipcsében járt. Mint író is számottevő. Meghallgatására a minap Boroszlóban járt a berlini hitközség küldöttsége, mely olyanformán számolt be tapasztalatairól, hogy *Rosenthal drt* a berlini hitközség előjáróságának a rabbi-választó-bizottság *egyhangulag* ajánlja megválasztásra.

— **A történelmi társulatban.** A magyar történelmi társulat, ez az előkelő tudós társaság, fölkérte *Büchler Sándor* keszthelyi főrabbit, lapunknak ezt a kitűnő munkatársát, hogy tartson fölolvasást. A fiatal tudós a magyar tudományos akadémia helyiségében fog fölolvasni és pedig egy igen érdekes tárgyról, »A magyar zsidók a kurucz-mozgalomban« czimen. Zsidó pap ebben a tudós társaságban még csak egy olvasott föl, *Kohn Sámuel dr.* pesti rabbi a magyar zsidók történetének és a szombatosok történetének tudós szerzője. Együttal megemlítjük, hogy *Büchler drtől*, akit az itt jelzett kitüntetés ért, legközelebb a »Pesti rabbik 1793—1897« czimen érdekes cikksorozatot kezdünk meg, amely *Boskovitz Farkas, Wahrmann Izrael, Schwab, Meisel, Kohn*

Sámuel dr., *Kayserling* M. és *Pollák* L. rabbik életével és működésével foglalkozik.

— **Még egy adat.** A magyar zsidóságnak a szabadságharcban való részének jellemzésére a héten még egy érdekes adatot kaptunk. *Lichtner* Jakab rabbiról van szó, aki e minőségében nemcsak a szabadságharcban, de később Kurticsón, majd Orosházán, Mindszentén és Magyar-Kanizsán működött, ahol 1869-ben halálozott el. Ez a *Lichtner* Jakab rabbi Pozsonyban tanult és az ottani híres talmudiskola vezetőjének kedvelt embere volt. Talmudi tanulmányai végeztével a pozsonyi *Löwi*, majd más ottani családoknál nevelő-ködött és 1845-ben elvette a malaczkai rabbinak: *Reisz*-nak leányát, *Bettit*. A szabadságharc már mint férjet szólította háborúba. Klapka seregének első ütközete volt a hívó szózat, mely után nejét hazakisérte szülőihez és Dávid nevű öccsével és Gáspár nevű rokonukkal elindultak *kizárólag zsidó vallásu ujonczokat gyűjteni Pozsony-, Veszprém- és Győr-megyébe* 210 zsidó ifjával és fiatal emberrel Győrről jelentkeztek hadiszolgálatra. A Győr melletti csatában *Lichtner* Dávid megsebesült és számos zsidóhittű bajtársa lelte halálát, minélfogva *Kossuth* Lajos *Besze* János szárnysegédének meghagyta, hogy a Győrnél elesett zsidó harcosokért *Lichtner* Jakab mondjon imát. A világsi fegyverletétel után szintén *Lichtner* Jakab rabbi kapott megbízást, hogy az ele-ezt összes zsidóhittű magyar szabadságharcosokért imát mondjon. A szabadságharc zsidó papjának arcképe is itt van kezünkben, amely magyar ruhában mutatja az első zsidó feldpátért.

— **Popper Alajos dr.** A debreczenieknek ez a veterán orvosa, akit ő felsége a király a *Ferencz József*-rend lovagkeresztjével a minap tüntetett ki s akinek ezt a kitüntetését az egész város ünnepelte, m. hó 24-ikén kettős ünneplés tárgya volt, abból az alkalomból, hogy életének 70-ik évét betöltötte. Ezt a szép, keveseknek adott korát, melynek tulnyomó nagyrésze derék munkában telte el, meg a királyi kitüntetés ünnepelték egyszerre. Az ötönnapról mi is kaptunk tudósítást s az már előző számunkhoz ki volt szedve, de a nyomdák ördöge, amely mult heti lapunkban egyéb dolgokban is mutogatja a fogafehéret — amint ezt másutt megírjuk — túljárt a mi törekvésünkön s a csaknem egy oldalra terjedő szedést izzé porrá törte. Miután a tudósítás azóta másutt is megjelent, újságírói fölfogás szerint mi annak reprodukálására nem vállalkozhatunk s csak anyagát adjuk a következőkben: Az ünnepelt orvos, *Popper* Alajos dr. négy évtizede áll Debreczenben az ember-szeretetet szolgálatában, amelyért ő felsége kitüntette. A város akkor mindjárt meg akarta ünnepelni, de a föltünéseket kerülő jubilans — elmenekült előle. Ámde túljártak szerénységén. A 70-ik születésnapot a város, hitközség, egyesületek külön-külön és együttvéve tették ünnepé. Az ünnepségek a hitközség diszülésével kezdődtek, amelyet *Reichmann* Ármin hitk. elnök vezetett, s ösmertetven az egybegyűlés célját, háromtagu küldöttséggel kérték az ünnepeltet a hitközség disztermébe, ahol az orth. hitközség számos tagja, a chevra-kadisa és Czion-egyesület képviselői és a hitközség színe-java volt jelen. Miután az ősz doktor szünni nem akaró éljenzések közepette megérkezett, *Krausz* Vilmos főrabbi a hitközség nevében pompás beszéddel köszöntötte őt, majd *Popper* Mór dr. az iskolaszék nevében méltatta érdemeit, míg *Biedermann* József, a chevra kadisa elnöke, azokról a szolgálatokról emlékezett meg, melyeket 4 évtized során *Popper* Alajos dr. a chevra körül szerzett és végül *Weisz* Sándor, a Czion-egyesület elnöke, köszöntötte, megannyian lelkes, hatásos beszédekben. *Popper*

Alajos dr. egyszerre válaszolt az üdvözlő testületeknek, melyen megindulva és a megindultság igaz érzelmeit tükröztető szavakban. Este a »Bika«-szállóban bankett volt, amelyre még a délelőtti folyamán *Kola* János kir. tanácsos, kamarai elnök és országgyűlési képviselő küldöttségileg hívta meg a jubilans.

Megjelentek: dr. *Wolafka* Nándor val. püspök, *Degenfeld* József gróf főispán, *Rásó* Gyula alispán, dr. *Kola* János országgyűlési képviselő, *Komlóssy* Arthur főjegyző (a városi tanács képviselőjében), a városi tanácsnokok, *Géresi* Kálmán főigazgató, *Mark* Endre ref. egyházi főügyész, az egész orvosi kar, tanárok, tantesület, az iskolaszék, képviselőtestület, *Chevra*, *Zion*-egylet stb. stb.

Az első fölköszöntőt dr. *Wolafka* Nándor püspök a királyra mondta, éltetvén a felséget, aki alattvalóinak érdemeit tudja méltányolni.

Komlóssy főjegyző a gyengélkedő polgármester nevében, *Mark* Endre Debreczen közönsége, dr. *Ujfalussy* az orvosi kar, dr. *Szántó* Sámuel a hitközség, dr. *Koner* Ákos a sajtó nevében köszöntötte föl az ünnepeltet.

Az ünnepelt mindeme tósztokra válaszolt: »Leborulok a Mindenható, az egek- és bölc, kegyes és jó földi királyunk előtt. — előbbi, aki megengedte érnem e napot, utóbbi, aki ily kiváló kitüntetésben részesített. De meghajlok mély hálámban Debreczen sz. kir. város közönsége előtt is, amely oly lélekemelő, oly magasztos, oly szép, oly dicső módon tisztelt meg engem, az igénytelen polgárt, az egyszerű munkását e társadalomnak!« mondá meghatottan az ünnepelt. A bankett késő éjféltanáig tartott. Zsidó ember, ily általános, ily lélekemelő ünnepeltetésben még alig részesült!

Az ünnepélyt *Mark* Endre egyházi főügyész élén egy vegyes bizottság rendezte s a város megmutatta, hogy a polgári érdemet tudja méltányolni tisztán a polgári érdemekre való tekintetből is.

— **Királyünnep.** Királyunknak azt a nagy nemzeti eseményszámba menő elhatározását, mely tíz történeti szobrot juttat a nemzetnek, a zsidó ifjuság is mindenütt megünnepelte, részint más ifjussággal együtt, részint külön, aszerint, amint az iskola avagy az ünnepély jellege kívánta. Itt a fővárosban a VII. ker. állami gimnáziumban rendeztek ünnepélyt, amelyet megelőzőleg az ifjuság hite szerint való istentiszteleten vett részt.

Az izr. tanulók, számmal 580-an indultak példás rendben izr. vallásu tanáraik és a hittanárak vezetése alatt a dohány-utczai nagy templomba, hol az intézet igazgatója, *Cherven* Flóris dr. is megjelent. A Hallel zsol-tárok eleneklése után *Schön* Dávid hittanár tartotta az ünnepi beszédet, melynek rövid vázlatát a következő: Isten letekintett az égből és látván, hogy szabadság, testvériség és törvénytisztelet otthont talált hazánkban, áldó igéjét bocsátotta a magyar nemzetre, melynek nyomán keletkezik hazánk virágzásának új korszaka. Áldásának megvalósítására küldött nekünk Isten egy nemes-szívű és bölc-lelkű királyt, aki a régi sötét idők mindennemű utolsó nyomait atyai gondoskodással mind eltörülte, és akinek szeretete irántunk legutóbb oly fényesen megnyilatkozott, midőn kijelentette, hogy történeti emlékeink neki is a hálás kegyelet tárgyai, és hogy ezen az alapon, melyet történetünk dicső férfiai leraktak, akarja ő a nemzettel együtt kiépíteni, a magyar nemzet nagyságának, dicsőségének mindjártunkat elragadó fényes templomát. Hálával az isteni gondviselés iránt, hogy nemzet és király lelke egy szent akaratban összeforrt és egy ezzel kapcsolatos imával fejezte be a hittanár ünnepi beszédét. A Hymnusnak a sok száz fiu által nagy lelke-

sedéssel és a hatalmas orgona kísérete mellett történt elénéklésével végződött a szép templomi ünnepély.

Vagyuhelyen az ottani izr. reáliskola is méltóan ünnepelte ő felsége nagy elhatározását. Az ünnepély istentisztelettel kezdődött, amely alkalommal **Mandl** Ármán dr. hitszónok és hittanár hosszabb imát mondott a királyért és hazáért. A templomból az ifjuság az intézet földszített rajztermébe vonult, ahol az iskola igazgatója, **Altmann J.** mondott a királyi tettet méltató pompás ünnepi beszédet. Azután szavalatok és énekek következtek. Az ünnepélyen a város színe-java is jelen volt.

A **nagy-kanizsai** izr. polgári és elemi iskolában október hó 31-ikén ünnepelték a királyi tettet. Az ünnepségen nagyszámu közönség is volt jelen. Az ifjusági énekkar Jókai Király-hymnusával nyitotta meg a sort. **Bun Samu** igazgató és **Kertész József** tanár hazafias szép beszédekkel mondtak, azután szavalatok és végül **Kölcsény Hymnusza** következett.

— **Még egy.** Előző számunkban szó volt arról, hogy a sionizmus magyarországi akcióját egy félreeső falucska nemzetiségi viszálykodásai közt nőtt uriember, okosabb dologhoz méltó buzgóssággal, csinálja. Írtuk, hogy Nagy-Szebenben, tehát egy száz fészeken megalakította az első sionista egyesületet s most arról kapunk hírt, hogy a másik magyarországi sionista egyesület is meg van már — **Hosszuaszóban**, egy nem kevésbé száz fészeken. Az alakulás a száz iskolában történt, a száz evang. pap és más százok jelenlétében. Szóval nemzetiségi vidéken játszik egy pár elbolondított ember zsidó nemzetiségű, hogy más nemzetiségeket majmoljon és hogy talán kliensekre vagy pacziensekre vadászson. A magyar zsidóságnak ezekhez az urakhoz semmi köze.

— **Eltalmudosodás.** A talmudot általában nem nagyon szeretik azok, akik nem értenek hozzá és ezért fölös számmal vannak olyanok, akik vesztel híret költik, sőt van egy irányzat is, amely minden rossz Pandoraszelenczéjének kizárólag a talmudot tartja. Az élet azonban ráczáfol a nyelvöltögetőkre, s ami igazság, az igazság és örök marad — bármennyire el akarják is tiporni. A talmud szép mondásai hódítanak. Határozottan hódítanak s olyan szárnyas igékké válnak. akár a legszellemebb modern francia mondások. Az »Egyenlőség« régóta, hétről-hétre közre ad egy csomó ilyen talmudi dolgot és megrémülve vesszük észre — mennyire eltalmudosodik ennél fogva a magyar irodalom. A múlt héten három ilyen talmudos íróhoz volt szerencsénk. Az egyik **Tóth Béla**, »Hét-szellemes Jákhja«, a másik **Szabó Endre**, aki az »Üstökös«-ben talpal adomákat, a harmadik pedig **Ágai Adolf**, aki többek között **Seifensteiner Salamon** révén is csüfolódik ezen a talmudtalan világon.

— **Hét barmiczva.** A pesti izr. fiúarvabázban szép ünnepség volt a múlt szombaton Ősi rítus szerint 7 növendékét erősítették meg Izrael szövetségében. A férfisorba lépő ifjakhoz **Csajághi** Béla igazgató lendületes beszédet intézett, amelyben vallásos és munkás nemzeti életre buzdította őket. A növendékeket az intézet tanítója **Wetzler Samu** avatta föl.

— **Az abonyi izr. hitközség** a minap alakította újja tisztikarát. Elnökké **Goldschmidt** Lipótot, alelnökké **Richter Arnoldo**, pénztárossá **Lederer** Lajost, gondnokká **Kohn** Áront és **Pick** Ignácot választották meg.

— **Hymen.** A nyíregyházi hitközség érdemes fő-rabbija: **Friedmann** Károly m. hó 27-ikén adta férjhez leányát **Gewürs** Mór h-bő-zörményi kereskedőhöz. Papjának örömnapiját a hitközség ünneppé tette, melyen a debreczeni, karcagi, s-a-ujhelyi stb. papok és a városi és megyei notabilitások közül is többen részt vettek. Az

esti lakomán **Baruch** Arnold hitközségi elnök, **Vadász** Leo dr., **Hartstein** dr., **Friedmann** rabbijelölt csinos föl-köszöntőket mondtak.

— **A király szobrai.** Mikor a királyi szobrok adományozása köztudomásu lett, a zsidók némi elégtelenséggel konstataáltak, hogy nekik nem jutott szobor. »Othon«-beli jókedvű ujságírók aztán kifundáltak, hogy bizony van a megszobrozandók között zsidó vallásu is. Ez pedig nem más, mint Béla király névtelen jegyzője, aki az ő tréfás találgatásuk szerint Magyarország legelső ujságírója volt. Mivel pedig az isten már a Sinai hegyen kiadta parancsolatban, hogy Magyarországon ujságíró csak zsidó lehet, tehát — quod erat demonstrandum Ebből a viczből aztán az a bolondság keletkezett, hogy antiszemita ujságok komolyan vették és most szidják *Anonymust*, mint a bokrot — azért, mert »zsidó« volt és hozzá plagiator. Plagizált Józsuah után, aki éppugy birtokába vette Palesztinát, mint hogy *Anonymus* birtokba veteti Árpáddal Magyarországot. *Anonymusról* a szerint az antiszemita ujságok bizony hiszik, hogy zsidó, ám nem ez az ő első tévedésük.

— **Az első zsidó istentiszteletet** az idei nagy ünnepek alkalmából tartották meg az alaskai aranymezőkön. A Tórát ajándékba kapták Berlinből.

— **Hibák.** A múlt héten az ujságok réme, a nyomdatechnika szeszélye valóságos áprilist járatott velünk. Nem kevesebb, mint négy bajt csinált és pedig a vastagabbjából. Először is a tartalomjegyzékben szerepelt egy cikk »Dr. Popper Alajos ünnepeltetése« czimen, ami a lapban sehol sem volt található. Történt pedig ez úgy, hogy a »tükörbe« — így hívják nyomdai műnyelven a cikksorrendet — beleírtuk a cikk czímét, melyet szedve tudtunk; a cikk azonban tördelés közben összedőlt, minél fogva azt a lapba beletenni nem lehetett, de a czímet sem lehetett kivenni a tartalomjegyzékből, mert időközben az első 8 oldal kinyomatott. A másik hiba **Juda Halevi** versénél esett, melyet a szedő által tévesen alkalmazott korrektúra miatt ketten is fordítottak: **Makai** Emil héberből, és **Sömörjei** Sándor latinból. **Sömörjei** Sándor azonban egészen ártatlan ebben a fordításban, sőt egészen bizonyosan tudjuk, hogy **Juda Halevi**vel jobban meggyűlnék a baja, mint a **Báthory István** lengyel király levelével, amelyet ő ültetett át magyar nyelvre. A harmadik és a negyedik hiba már a hirrovatban esett. Volt egy hírünk e czimen »A főváros a pesti zsidó hitközségnek«, ezt a hírt a tördelő hosszúnak találta és derékban ketté törte, úgy azonban, hogy egy sort egy másik hírünknek, melynek »Emlékezés« a czime, tölt be a végébe. Az olvasó bizonyára nyájasan nézett, mikor ezt olvasta: »**Rosenthal** főrabbi az elhunytat méltató szép beszédet mondott vetkező érdekes adatokat mutatta be: A pesti hitközség.« Az, ami a mondott szó után következik, szöröstül-böröstül »A főváros a pesti zsidó hitközségnek« czimű hirbe tartozik és múlt számunk 11. oldalán a második hasáb utolsó soraként olvasandó. Ámbár ezek a hibák nem nélkülözték a mulatságos szint, mégis szíves elnézést kérünk az akaratlan tréfáért, melyet az ujságok réme ezuttal rajtunk követett el.

Szt. LUKÁCS-fürdő
téli- és nyári-
gyógyhely.

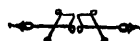
Nagy kénese iszapfürdő,
melynek 520 □-méter nagyságu nyitott és zárt medenczéiben a forrás-víz naponként négyszer megújul.
Mindennemű gyógy- és üdítő fürdők.
Olcsó és szép lakások.
Prospektust küld ingyen az igazgatóság, Budapestben.

Első Leánykiházasítási Egylet m. sz.

Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. sz.

1897. évi október hóban 563 jutalékrész irattatott be és nászjutalékok fejében 16,656 frt 20 kr. fizettetett ki.

1897. január hó 1-étől október hó 31-éig beírt összes jutalékrészek száma 5907 és a kifizetett nászjutalékok összege 199,104 frt 81 kr.

K o h n.

A Kohn zsidó volt és katona. Azonfölül pedig regruta.

Zsidónak lenni nem jó. Zsidó katonának lenni nagyon nem jó. Zsidó regrutának lenni igen nagyon nem jó. Különösen és épenséggel nem jó azonban a 16-ik századnál lenni. Nem azért mivel a 16-ik század szobái az őrnagy ur istállója mellett vannak, és így mikor az őrnagy ur istálló-vízitet tart — napjában 15-ször, mert 2 sarzsi lova is van — mindig elmegy az ablak alatt és benéz, — ami szintén nem kellemetes dolog, hanem azért, mivel a 16-ik századnál »nem igen szeretik a zsidót«.

Hogy miért nem szeretik »igen« a zsidót, azt senki sem tudja. Ellenben azt mindenki tudja, hogy mióta a komáromi fesztung oldalán a kőszűz álldogál (hogy nem röstelli annyi katona között!) — az pedig nem tegnap óta van — hát azóta a 16-ik századnál nem igen szeretik a zsidót. Ez már velejár a 16-ik századdal, mint a regimencz-tamborral a nagy bot.

A Kohn pedig a 16-ik századnál szolgált. Nem jó kedvéből tette, az igaz, hanem azért, mert mikor berukkolt, az ergenzungsbeczirk irodában nem tetszett az káplár ur Darabosnak, aki ott »Schreiber« volt, hogy a Kohn sárga keztyűt hordott a kezén (hogy mer egy regrutának egyáltalában keztyűje lenni?) — hát oda írta a neve mellé, hogy »16-te Comp.«. Mivel, hogy ott is tudták a 16-iki század tulajdonságát.

Tehát a Kohn ott szolgált a 16. századnál. A negyedik czugba tették, mivel hogy apró termetű volt. Ez megint baj. Mert a negyedik czug mellett van az iroda. Abban az irodában pedig lakik az őrmester ur Szürös a »dinczfűreuder«, és az őrmester ur Rosenzweig a »manikulás«. A manikulás ugyan zsidó, de annak, — ámbár hogy őrmester, mégse sok böcsülete van (amint hogy a manikulásoknak egyáltalában nem szokott böcsületük lenni), különben is úgy tranczporálták ide a jágeroktól, — az hát nem is igen számít, — annál többet számít azonban az őrmester ur Szürös. Az őrmester ur Szürös, czibiben kocsis volt. A kocsis nem ur, az csak »Mihály«, ellenben az őrmester, »ur«. Hát mikor letelt a három esztendeje, »bezupált«. Azóta »őrmester ur«. És mikor a negyedik czugon végig megy (mert ott jár legtöbbit), akkor jaj annak a bakának, akinek az ágyán valami hiba van. Hiba pedig könnyen akad az ágyon. Megesik példának okáért, hogy a téli »deki« csücskéje egy maku-lányival hosszabb mint a nyári dekié. Az is megesik, hogy a strózsák nincs jól »kiriktolva«. Mivel, hogy a strózsák olyan egyenes legyen mint a lénia, olyan kemény mint a »czibak«, és olyan fehér mint a kisasszony bőre.

Ezt így tanította az infanteriszt Johann Horváth czváj (mivel hogy volt a századnál egy Johann Horváth ájncz is), aki öreg katona már, és »sarzsi siler« is volt, de nem kapott csillagot, mert a német szót nem vette be a természeté.

Hát az őrmester ur Szürös megáll egy ágy előtt. Azon az ágyon pedig hiba van. Sőt sok hiba van. A »lájntuk« hosszabb mint a deki, tehát kilátszik a vége. Azonfölül a strózsák egyik csücskéje kilátszik a vaságy — kavaléta a neve — sarkából. Az ágy alatt pedig egy szál szalma!

Az őrmester ur »még« nem szól semmit. Mert nem lehet tudni, kié az az ágy. Lehet hogy a regruta Dallós-é, aki 11 kilós pakkot kapott a póstán, és a »frak-

brifre« az volt irva, hogy »ennivaló«, hát avval most nem czélirányos kezdeni. Az őrmester ur tehát oda megy az ágy fejéhez és megnézi a »kopczédulát«. Azon pedig az áll, hogy: Recrut Hermann recte Hersch Kohn 1897.

A Kohn! Hát persze hogy a Kohn! Ugyan ki is lehetne más mint a Kohn! Történhetik egyáltalában valami a czugban, vagy a századnál, hogy a Kohn ott ne legyen? Ha ez a Kohn nem, hát a másik Kohn, akit ugyan Bettelheimnek hívnak, de az az ő baja, mert azt ki se lehet mondani. Ugy hívják, hogy Bötlehem zsidó!

Tehát a Kohn!

— Kohn, ordít az őrmester ur, Recrut Kohn, — merre az a zsidó?

A Kohn a második czugban van, a sujszterájában. A fegyver szija rövid, hát azt igazítottja, mivel hogy mikor »indiblancz« van, hát nem tudja lekapni a válláról. A sujszter, Infanteriszt Emerik Tálos, egy »börzsőnyi« szivar-ért szokott ilyesmiféle munkát csinálni.

A Kohn várja, míg az infanterist Tálos a fegyver-sziját igazítja. Azonközben hiráddal jön a regrut Stef n Varga, hogy a Kohn-t keresi az őrmester ur. A Kohn rohan, mint aki tudja, hogy veszedelem van, a negyedik czugba, odaáll az őrmester elé és jelenti alázatosan, hogy megjelent a parancsára.

Az őrmester ur nem szól semmit, csak megfogja a fülét a Kohnnak, és annál fogva vonszolja az ágyához.

— Ez ágy? Ez riktung? Ez strózsák?

Az ágyért kapott egy ütést, a riktungért két ütést, a strózsákért már a nádpálczával.

— Czímer-komendáns! Ezt a zsidót nem tudja megtanítani, hogyan kell czímer-ordnungot csinálni?

A czímer-komendáns, káplár ur Ladislaus Ballangó jelenti, hogy de igenis tudja.

— Hát tanítsa meg!

A tanítás pedig úgy vagyon, hogy a káplár ur először fejéhez vágja Kohnnak a dekiket, aztán a lájntukokat, végül a koppelcztert; lerántja a kavalétáról a strózsákat, úgy hogy az egész ágy összeesik.

Ez tiszta munka. Így tanul a Kohn; megtanulja, hogyan kell azt a három deszkát meg a két vasat össze-rakni, hogy ágy legyen belőlük; megtanulja, hogyan kell a pokróczokat meg a lepedőket összehajtogatni, hogy azokból meg czímerordnung legyen.

És míg mindezt tanulja, addig azt is tudomásul veszi, amit a káplár ur mondott:

— Este 10 órakor jelentkezel az ágyamnál »Marsch-adjustirung mit Feldgeräth«-ben.

Este 10 órakor jelentkezni legfőlebb csak akkor jó, ha a katonának »időutánja« van és a napos káplár-nál jelentkezik, hogy megjött a városból. Ellenben nem jó jelentkezni este 10 órakor a káplár ur Ballangó ágyánál Marschadjustirung mit Feldgeräth-ben. Mert az ilyen kirukkoláshoz sokféle jószág jár. És minél többféle jószág jár vele, annál többféle baj lehet belőle.

Dehát erről már nem lehet tenni. A regruta sora ilyen. Arról a jó isten se gondoskodik. Igaz, hogy a szó-beszéd úgy vagyon, hogy a regruta nem is isten terem-tése, hanem mikor az isten szabadságon volt, hát a stellfertréterje teremtette mérgiben; de ez mind nem tar-tozik a kirukkoláshoz. Odatartozik azonban a pakkolt »borju«, a tiszta »halsstráfl«, a »kochkiszli«, a »mántliszj«, a »csajka« (evőcsésze), a »czelt« és még sok mindenféle.

A Kohn tehát előszedi ezt a sok mindenfélét és kezdi a puczolást. És míg a puczolást végezné, addig van ideje elgondolkozni mindenféléről.

A gondolat pedig elröppen az édes otthonba (boldog gondolat, az kimehet a kaszárnyából) és eszébe jut a Kohnnak, hogy ma otthon nagy vigasság van. Levélben írták a Kohnnak, hogy ma otthon bál van. Szimchesz Tóra-bál.

És eszébe jut a Kohnnak, hogy ma esztendeje, hej de más világ volt. Ma egy esztendeje ő is ott tánczolt a kisbéri nagy korcsmában, amely még től is van vikszeve erre az alkalomra, és a négyest is ő rendezte.

Micsoda szép négyes volt az! A Klein Herminával tánczolt. A figurák olyan szépen mentek, mint a karikacsapás. Nem rontotta el senki se a tánczot, mert a Kohn vigyázott. Aztán a hatodik figurában micsoda szép változások voltak! Colonne! Séta jobbra! Hölgyek egygyel előre! Hölgyek été, urak été! Szimpla séné! Dupla séné! Még »rétest« is csináltak!

A köny kicsordul a Kohn szeméből a visszaemlékezésnél. Ugyan mit csinálhatnak most a kisbéri nagykorcsmában?

Hát ott most harangoz be a Csóri a négyesre. A párok föl is állanak, de a rendezéssel sehogy sem megy. A Grünstein Számi vállalta magára, de úgy látszik ehhez is csak annyit ért, mint a szabósághoz, mindig szűkre csinálja a ruhákat. Igazgatja a párokat, lőt-fut ide-oda, hanem a Csóri már kétszer is elkezdte az első figurát, a séné anglénál már összezavarodik az egész. A mamák segítenek. Dirigálják a párokat, küldözik ide a legényeket, oda a leányokat; az összevisszaság persze még nagyobb lesz.

A Klein Herminának a zavarodás közben eszébe jut a tavalyi bál és míg az ujabbi kibontakozás megtörténik, ráér odaszólni a vis-à-vis-jához:

— Ugy-e Paulin, tavaly nem ment olyan siralmasan, mikor a Kohn rendezte? Szegény Kohn! Ugyan mit csinálhat most?

Rendes körülmények között a Kohn ilyenkor alszik. Most azonban azt csinálja, hogy »Marschadjustirung mit Feldgeräth« nevezetű öltözetben odaáll a káplár ur Balangó ágya elé, összeüti a bakancsait, amelyeknek talpában benne van a fősírfos 36 szeg, a sarkán pedig a patkó 5 szeggel, keményen levágja a kezét a fegyverszíjról, átmarkolja a gewehrkolbnit és kiadja a szót, amiként a reglama kívánja:

— Káplár urnak, regruta Kohn, jelentem alássan, kirukkoltam parancsára!

A káplár ur kinézett a pokróczok közül (mert nagy hidegek jártak ám akkor) és álmos szemmel is észrevette, hogy a sipkának a simléderjét elfelejtette a Kohn olajjal kiglancolni, hát odaszólt neki, ha nem is valami kiváló udvariassággal, de mindenesetre érthetően: Dögülj meg, zsidó! Milyen az a simléder? Egy óra múlva »herstellte«!

Ez a herstellt azt jelenti, hogy a Kohn elkezdheti előlről az egészséget.

A Kohn nem szólt semmit. Amint hogy a regrutának egyáltalában nincs szólóvalója. Csak mikor visszament az ágyához, emelkedett melléből egy sóhaj. Egy hosszú, nehéz, fájdalommal teljes sóhaj, amilyen október-november hónapokban hej de sok száll a Festung falaira (hogy még össze nem dőltek alattuk!). A sóhaj pedig szállt-szállt, keresztül a Dunán, az öreg szőnyi »execzer-placson« és besurrant a kisbéri nagykorcsma ablakán, ahol Szimchesz-Tóra-bál volt.

Ott éppen akkor rontották el negyedszer a négyest, pedig most a patikáros-segéd rendezte, aki Pesten is járt!...

Hazai Hugó.

A nyitrai izraelita hitközségtől.

Pályázat.

Az itteni aut. orth. izr. hitközségben 1898. év január 1-jén titkári állás töltendő be.

Erre az állásra csak olyan egyének pályázhatnak, kik jártasok a mérlegkészítésében, magyarul és németül, szóban és írásban tökéletesen tudnak, a héberben jártasok, képesek alkalmi magyar szónoklatokat tartani és a chevra-kadisa titkári teendőket is végezhetik.

Évi fizetés **2000 korona**, szabad lakás és a szokásos mellékjövedelmek.

Csak magyar honos pályázók sziveskedjenek bizonyítványaikkal és ajánlóleveleikkel ellátott folyamodványukat legkésőbb *f. év november hó 30-ikáig* alulírott elnökséghez beküldeni.

Utazási költségek csak a megválasztottnak térítetnek meg.

Nyitra, 1897. október 29.

Az elnökség

Engel József.

Megbízás nélkül való közlést nem honorálunk.

HIRDETÉSEK.

Épen most jelent meg és minden könyvkereskedésben kapható:

LANT és BIBLIA

vallásos és egyéb költemények.

Írta: HEVESS KORNÉL.

Ára füzve: 1 frt 20 kr.; kötve: 2 frt.

SINGER és WOLFNER bizománya.

Megrendelhető az »EGYENLŐSÉG« kiadóhivatalánál is.

NELKÜLOZHETETLEN egészségi ital

betegség orvoslására, egészség-
ápolására, törvényesen védve,
legtisztább lepárlás útján
egyedül és kizárólag
készítve és kapható
a Nagyvárad
Szőlősi Gőz-
Sörgyár-
ban

Cognac
különlegesség

Pecze-Szőlőson
(Nagyvárad mellett.)

Legújabb
ismételadók jutalékban részesülnek
Képviselők kerestetnek.

KOHN ARNOLD

gazdag sirkóraktárát

Budapest, Károly-körút 15. sz.

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkőállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámlálásért kezeskedik a özég jó hírneve.

→ Szombaton és ünnepnapokon zárva. ←

TELEFON HIRMONDÓ

A

világ egyetlen beszélő ujsága.

Előfizetés 3 óra 4 frt 50 kr.

Berendezés ingyen.

Korán reggeltől késő estig a legújabb híreket közli.

— Este —

Operaházi vagy népszínházi előadás
vagy házi hangverseny,

ezek után

←| ötször hetenként katonazene. |→

„STAR“

ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG, LONDON.

— Alapított 1843-ik évben. —

Érvényben levő biztosítások:

364.557,850 korona.

Biztosítási alap:

95.168,367 korona.Az 1894-ik évben az utolsó öt évi időszakra
nyeremény-osztalék fejében a biztosított felek közt**12.800,700 korona**

osztott szét.

Bármely módozat szerinti életbiztosításokat
legolcsóbb díjak és legkedvezőbb feltételek mellett
felvesz és felvilágosítással készségesen szolgál**A MAGYARORSZÁGI VEZÉRIGAZGATÓSÁG**
BUDAPEST, TERÉZ-KÖRUT 20
ORMOS FELIX, vezérigazgató.

Referenciát ad a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank.

Magyar királyi Osztálysorsjáték.

Főelárusító:

Lukács Vilmos**BUDAPEST,****V., Sas-utca 1. szám.**

Helyben és postai megrendelések után

Sorsjegyek: $\frac{1}{1}$ 6 frt, $\frac{1}{2}$ 3 frt, $\frac{1}{4}$ 1 frt 50 kr., $\frac{1}{8}$ 75 kr.**Prospektus**

közvetlenül és bérmentve.

SCHLICK-FÉLE

Vasöntőde és Gépgyár Részv.-Társaság
BUDAPEST.

Gyár és irodák:

VI., Külső váci-út 29–37. sz.Ajánlja magát következők készítésére és szállítására,
ugymint:**vashidak és tetőszerkezetek,**

szögecselt és hengerelt vastartók,

gőzkazánok és gőzgépek, zsilipek,

 átereszek

kiváló jónak bizonyult rendszer szerint,

kör-szivattyúk és vízvezetéki-csővek

minden nagyságban.

Főlhúzó kézi-, víz- és gőzerőre.**Vasúti kocsik.**

»REFORM« viztisztító készülékek (Popelka szabadalma).

Hirdetmény.

Ezennel közhirrre tétetik, hogy miután a **Magyar Királyi Pénzügyminiszterium**, ellenőrző közegei útján, az »Első magy. kir. szab. Osztálysorsjáték« I. osztályára szóló sorsjegyeket fölülvizsgáltatta, azok alulirott föelárusítónak kiadattak.

A **Magyar Királyi Pénzügyminiszterium** által jóváhagyott sorsolási terv itt következik:

A Magyar Királyi Szabadalmazott Osztálysorsjáték Sorsolási Terve. 100,000, sorsjegy 50,000 nyeremény.

Első osztály Betét 12 korona		Második osztály Betét 20 korona		Harmadik osztály Betét 32 korona		Hatodik osztály Betét 24 korona	
Huzás: 1897. nov. 11. és 12.		Huzás: 1897. decz. 10. és 11.		Huzás: 1898. január 4. és 5.		Huzás: 1898. márczius 9-től április 6-ig.	
Nyeremény	Korona	Nyeremény	Korona	Nyeremény	Korona	Legnagyobb nyeremény szerencsés esetben KORONA 1.000,000 (EGY MILLIÓ)	
1 à	60000	1 à	70000	1 à	80000		
1 à	20000	1 à	20000	1 à	30000		
1 à	10000	1 à	10000	1 à	20000		
1 à	5000	1 à	5000	1 à	15000	Ezen 480 nyereményből utoljára kihuzott kapja a jutalmát.	
3 à	2000	3 à	3000	3 à	10000		
5 à	1000	5 à	2000	5 à	5000		
8 à	500	8 à	1000	8 à	2000		
30 à	300	20 à	500	10 à	1000		
50 à	100	60 à	300	70 à	500		
2900 à	40	3900 à	80	4900 à	130		
3000 nyer.	Kor. 240000	4000 nyer.	Kor. 477000	5000 nyer.	Kor. 898000		
Negyedik osztály Betét 40 korona		Ötödik osztály Betét 35 korona		Nyeremény		Korona	
Huzás: 1898. január 26-án és 27-én.		Huzás: 1898. február 16-án és 17-én.		1 à		600000	600000
Nyeremény	Korona	Nyeremény	Korona	1 à		400000	400000
1 à	90000	1 à	100000	1 à		200000	200000
1 à	30000	1 à	30000	1 à		100000	100000
1 à	20000	1 à	20000	1 à		60000	60000
1 à	15000	1 à	15000	1 à		40000	40000
3 à	10000	3 à	10000	1 à		40000	40000
5 à	5000	5 à	5000	2 à		30000	60000
8 à	2000	8 à	2000	3 à		20000	60000
10 à	1000	10 à	1000	20 à		10000	200000
70 à	500	70 à	500	50 à		5000	250000
3900 à	170	3900 à	200	400 à		2000	800000
4000 nyer.	Kor. 934000	4000 nyer.	Kor. 1061000	720 à		1000	720000
				1000 à		500	500000
				27800 à		200	5560000
				30000 nyer. és díj		Korona	9550000

Első osztályu sorsjegy:

Egész sorsjegy	frt 6.—
Félsorsjegy	» 3.—
Negyedsorsjegy	» 1.50

Összes osztályu sorsjegy:

Egész sorsjegy	frt 80.—
Félsorsjegy	» 40.—
Negyedsorsjegy	» 20.—

Az I. osztály húzása 1897. november hó 11. és 12-én lesz. — A húzások a magy. kir. ellenőrző hatóság és kir. közjegyző jelenlétében nyilvánosan történnek, a »Vigadó« termeiben. — Megrendelők szíveskedjenek megrendeléseiket minél előbb alulirott bank- és váltóház és föelárusítóhoz eljuttatni, mert a készlet ugys fogytán van.

Budapest, 1897. évi október hó.

WILDBERG JÓZSEF

a magyar kir. szab. osztálysorsjáték föelárusítója
bank- és váltó-üzlet, BUDAPEST, VI., Andrassy-út 10.

Melleklet 45 - pg. 1 - Missing

Mi az ember?

— R. Salomo ben Jehudah Gabirol. —

*Én Istenem! mi az ember?**Miből lesz? hová ér?**Élete csak foszló árnyék:**Hús és vér.**Mikor nem is gondol bajra,**Akkor virrad bura, jajra:**Teste romlik, agya bomlik,**Összeomlik.**Én Istenem! mi az ember?**Teste gyöngé, bágyadt,**Hazugságok, csalárdságok**Vetnek benne ágyat.**Ha virág is: nap hevébe,**Porba omlik összeéve!**Ne kérdjed, hogy hány a vétke,**Ne keress bünt nála,**Haragodnak szörnyű sulyát**Nem bírná el válla.**Irgalmaz! Ne bántsad!**Örvénybe ne rántsad!**Én Istenem! mi az ember?**Bús árnyék az éjben,**Mint mocsárban, mint iszapban,**Ugy fetreng a kéjben.**Gondolatja hazugság, csak,**Tettei csak árnyak,**Még a jók is sárba hullnak,**Bűnös uton járnak!**Bűnök csábja ezerféle:**Irgalommal bánj hát véle,**Szelid, áldó kézzel!**Hisz fűszálként hervad,**Semmiségbe vész el,**Mint hajnalkor sötét éjjel árnya**S mint a polyva, ha felkapja**Dühödt szélnek szárnya!**Én Istenem! mi az ember?**Góg és dölyf csak bura viszik,**Bűnből él és vétket iszik!**Forrong, mint a tenger árja,**Tűznek heve általfárja!**Megbüntetné? hiszen a bűn**Született már véle!**S sujtó kardod éle**Megölné őt menten,**Mintha gyermek óriással vivna!**Irgalmasnak így miért is hívna?**Kegyelmezz hát, hogyha van is vétke,**Bocsássad az égbe!**Én Istenem! mi az ember?**Minden hibák tára!**Hűségének be csekély az ára!**Ha bűnit kutatnád,**Kavarogna, mint a hab, ha**Dühödt vihar dúlna!**Mint a ruha darabokra hullna!**Szétfoszlnék, mint a füst, mely**Semmiségbe vész el**Bánj hát véle, irgalmatos kézzel!**Én Istenem! mi az ember?**Korhadt ág,**A mit régen féreg rág!**Ítéleted borzogatja előre,**Erőtelen, száraz fű lesz belőle!**Csüggedéssé lesz az ő hívsága.**Gyászszá a vigsga!**Olvadozik, mint a viaszk,**Ha hogyha tűz éri,**Szélylyel folyik, mint a hullám,**Irgalmaz hát néki!**Én Istenem! mi az ember?**Száraz levél, hervadó fa lombja,**Bulga, a ki virulónak mondja!**Ha mérlegbe tennéd,**Mintha volna habból:**S mint a pihe tova szállna abból!**Bosszút akarsz büneiért állni?**Szélylyelfoszló felleggé fog válni!**Ha haragszol, meg nem állhat többé:**Széjjelmállik tovafozló köddé!**Ne büntessd hát! Kiméld!**Szeretettel itéld!**Ne keress a föld porában**Magasabb értéket:**Ne a bűne; nagy irgalmad**Szabja a mértéket!*

Roboz Andor.

A régi zsidó büntető eljárás és a Jézuspör.

— Irta: Dr. Eulenberg Salamon. —

Ártatlan elítélését és megbüntetését a zsidók az Isten súlyos megsértésének tekintették, melyet az Isten az egész népen megboszul. A bírák tehát nemcsak a vádlott, hanem a saját és az egész nép jóléte érdekében cselekedtek, midőn a vádlott ártatlanságának bizonyítását a lehető legliberálisabb módon megengedték.

E fölfogás következménye az volt, hogy a zsidó fenytő-pörben a védelem állása igen kedvező volt.

Az antik büntető-eljárások között egyik sem volt oly humánus, mint a zsidóké; de egyiket sem támadták meg két évezred óta annyiszor és oly méltatlanul, mint épp a zsidókét. Okul mindig amaz állítólagos inhumanitás szolgált, melyet a zsidók a Jézus-pörben elkövettek légyen.

És legyen szabad már itt kijelentennem, mielőtt tovább megyek, hogy Jézus fölött nem zsidó törvények szerint ítélték, hogy Jézus fölött nem a törvényesen megalkotott bíróság és nem zsidó büntető-eljárás szerint ítélték.

A zsidó bíróság esküdtszék-formájú volt és az ugynevezett város véneiből alakult meg, akik tapasztalatuk, bölcsességük és igazságuk által kitüntek és akik polgártársaik bizalmát birták.

A vádlott azonban visszavethette azokat a bírákat, akiknél elfogultságot fölhozhatott és már az is, hogy két bíró között ellenségeskedés, vagy viszály állott fenn, okul szolgált arra, hogy egy tanácsban nem ítéltettek, mivel esetleg egymás iránti gyűlöletből való a terhelt hátrányára opponálhattak egymásnak.

A vádlottnak szabadságában állott vagy a községe bíróságát, vagy a jeruzsálemi törvényszékek egyikét választani, mely utóbbiak egyenként 23 tagból állottak.

Ez által ellensúlyozhatták az esetleges helyi érdekeket.

A törvényszék a város kapujában, vagy más nyilvános helyen tartotta üléseit.

Mindenki, ki polgári perben azt hitte, hogy az egyik vagy másik pártnak van igaza, vagy aki büntetőpörben a vádlottat ártatlannak hitte, minden előzetes kérdés vagy

engedelem nélkül védelmére kelhetett és a tárgyalás egész folyamán részt vehetett és a vádlottnak szöszlője lehetett.

Ez a jog olyan szokásos és általános gyakorlatban volt, hogy már az a körülmény is, hogy Jézus pörében védő nem szerepelt, arra enged következtetést, hogy Jézus fölött nem törvényes zsidó bíróság ítelt.

A zsidó fenytő pör fényes része volt, hogy a vádlottat, míg ügye el nem dőlt, tisztelőben tartották és iránta a legnagyobb kimélettel voltak. Ugynevezett fogós kérdések határozottan tiltva voltak, a bírák pedig a legnagyobb jóakaratot tanusították a vádlottal szemben.

A vizsgálat teljesen nyilvános volt, a bizonyítás fő-súlyát a tanuk vallomásra fektették, kínzást nem ismertek. A tanukat megeskotték és vallomásaikat azon tudat mellett tették, hogy hamis vallomás esetén talió, vagyis azon büntetés éri, amely a vádlottat elítél-tetése esetén érne és hogy halálos ítélet esetén a tanuk-nak kellett az elítélre az első követ dobni.

A törvényszék vezetője, a tanukhoz a következő figyel-meztetést intézte:

Nem kérdezlek, hogy mi a te véleményed és mit tudsz hallomásból. Fontold meg, hogy mily nagy felelősség ter-hel; hogy az ügy, melylyel mi most foglalkozunk, nem énzbeli dolog, amelynél a kárt jóvá lehetne tenni. Ha hozzájárulsz emez ártatlan ember elítéléséhez, nemcsak az ártatlannal elítélt vére, hanem utódaié is esnek fejedre, mivel a földet megraboltad e nemzetségtől. Az Isten szá-molna ezért veled, amint számon kérte Kaintól Abel halá-lát. Most beszélj!

A tanu vallomásának olyannak kellett lennie, hogy a vádlott s egyéb személyek azonosságához a legkisebb kétség sem férhetett; épp így megkövetelték a legnagyobb pontosságot a hely és az idő körülményeire nézve.

A tanukhoz intézett kérdések között legfőbb jelen-tőségű az volt, hogy a tanu a vádlottat tettének elkö-vetése előtt cselekménye bűnös voltára figyelmeztette-e? és csak akkor lehetett halálra ítélni a bűnöst, ha a tanuknak legalább egyike e kérdésre igenlő választ adott; mivel a bíróság mindig azon föltevésből indult ki, hogy az elkövetett cselekményt csak akkor követhette el előre megfontolt szándékkal, ha az elkövetés előtt meg volt intve.

Egy tanu vallomása elítélésre nem volt elegendő, legalább 2, vagy 3 egybehangzó vallomása kellett hozzá.

A legkisebb eltérés a tanuk vallomásában leon-totta a vallomások bizonyító erejét.

Terhelő vallomást nem tehettek: gyermekek, rab-szolgák, roszhirű, beszámíthatlan állapotban levő és be-teges nők és férfiak, valamint megbecstelenítő büntetésre elítéltek.

Mentő tanuk gyanánt azonban nem- és korkülönb-ség nélkül minden személy elfogadtatott.

És most következik a régi zsidó fenytő eljárásnak egyik fénypontja, mely akármely modern fenytő eljárás-nak is diszére válnék.

A vádlott beismerését egymagában bizonyítékul el nem fogadták, legkevésbé azonban halállal büntetendő cse-lekmény esetében, mivel ily esetben azon törvényes vélelem állott fön, hogy egy olyan beismerő, vagy életuntság, vagy melancholia miatt keresi a halált, öngyilkossá azonban vagy nem akart, vagy nem tudott lenni.

A beismerésnek halálos büntetéssel járó cselekmé-nyeknél csak úgy adták hitelt, ha két tanu vallomása által azt megerősítette.

A bizonyító eljárás után következő tanácskozásnál első sorban azok a bírák fejtették ki nézetüket, akik a föl-mentés mellett szavaztak, ezután az elítélésre szavazók.

Vádlott ellen egyébként csakis az ítélő bírák szól-hattak, kik bűnösségéről meg voltak győződve, mellette

és javára pedig — mint már említettük — mindenki, ki ártatlanságáról meg volt győződve. Rendesen törvény-tudó leviták és tanulók vállalkoztak a védő szerepére, kiket a bírák nagy figyelemmel hallgattak meg.

A védelem teljes szólásszabadságban részesült.

A tárgyalás teljes befejezése után egyik bíró rövi-den és világosan egybefoglalta a tárgyalás eredményét, körülbelül oly formán mint az angol esküdtszéki tárgyalás-nál az elnöklő bíró szokta tenni; erre következett a szavazás.

Ha a fölmentő szavazatok többségben voltak, a vádlottat azonnal szabadlábra bocsájtották; ellenkező eset-ben azonban a tárgyalást harmadnapra halasztották.

Időközben a bírák csakis a még eldöntetlen bűn-ügygyel foglalkoztak; bort nem ihattak és semmi olyan élvezetben nem részesülhettek, mely őket a beható vizs-gálat és gondolkodástól elvonhatta volna.

Harmadnapra a bíróság a reggeli órákban ismét összeült.

Azok a bírák, kik az elítéltetés mellett elfoglalt ál-lásponton megmaradtak, kötelesek voltak ezt határozottan és minden további kérdés nélkül kijelenteni; mert ha ezt nem tették, ugy ez olybá vététt, mintha ezuttal már a vádlott fölmentése mellett szavaznának.

Ama bírák azonban, kik az első tárgyalási napon a vádlott fölmentése mellett szavaztak, a vádlott hátrá-nyára nem változtathatták meg szavazatukat, mivel itt is azon igaz humanus jogelv uralkodott, hogy a tár-gyalás elhalasztása nem a vádlott hátrányára történt, hanem hogy ez csak a vádlott előnyére szolgáló jog-kezdvezmény.

Ha az újabb szavazásnál a huszonhárom bíró közül tizenkettő fölmentésre szavazott, ugy a vádlottat fölmentették. E szerint egy szavazat-többség eredménye fölmentés.

Elítélésre azonban legalább két szavazattöbbségre volt szükség.

Ha tehát a huszonhárom szavazó közül tizenkettő elítélésre szavazott, e huszonhárom bíró nem ítélhette el a vádlottat, hanem ilyen esetben a bírák számát mind-addig növelték kettő-kettővel, míg az elítélésre legalább két szavazat, a fölmentésre pedig egy szavazattöbbség esett.

Ha pedig a bírák száma illetéknép a törvényes maximumra, vagyis hetvenegyre emelkedett, anélkül, hogy az említett módon t. i. legalább két szavazattöbbséggel az elítélést és egy szavazattöbbséggel a fölmentést el le-hetett volna érní, ugy a bíróság mindaddig együtt ma-radt és tanácskozott, míg az a vádlottra kedvezőtlen egyik szavazat ennek a javára fordult.

Ez esetben vádlottat azonnal föl kellett menteni.

Ez volt Jézus korában is a zsidó büntető eljárás lényege.

Ugy hiszem, nem mondtam nagyot, midőn ez el-járást humanusnak neveztem, és midőn azt állítottam, hogy az antik büntető eljárások közül vele e tekintetben egyik sem vetekedhetik.

Teljesség kedvéért a halálos ítélet végrehaj-tásának módzatait akarom még röviden előadni, ugy a mint az a zsidó törvények szerint a római uralmat közvetlenül megelőző időben szokásban volt.

Halálos ítéletet csak azon lehetett végrehajtani, a ki életének 21. évét betöltötte.

Az elítéltet két hatósági személy vezette ki a vesztő-helyre.

A halálos ítéletet kimondó bíróság a város kapujá-ban összeült, mellé törvényszéki szolga állítottatott kis zászlóval a kezében, ugyanilyen zászlótartó szolga kö-vette az elítéltet lóháton, ennek az volt a kötelessége,

hogy a törvényszék mellett fölállított zászlókartót folyton szemmel tartsa.

Amint valaki a törvényszéknél jelentkezett és ki-nyilatkoztatta, hogy ő mentő körülményeket tud fölhozni, a törvényszék mellett fölállított zászlókartó jelt adott, zászlóját lobogtatva, mire az elíteltet azonnal visszahozták bíráihoz és az ügyet nyomban újból kezdték tárgyalni. nyugodtan, minden ingerültség nélkül.

Sőt ha az elítelt maga azon nézetének adott kifejezést, hogy új, mentő körülmények jutottak eszébe, vissza kellett őt vinni bíráihoz; sőt mi több, e joggal az elítelt ötször élhetett.

A szomorú menet előtt, mely csak lassan haladt előre, — egy-kikiáltó járt, főnnhangon hirdetve, hogy: »ezen ember (teljes neve) ezen bűntényekért (bűntényét megnevezte) halálra ítéltetett és most a vesztőhelyre viszik, hol rajta a halálos ítéletet végrehajtják; a tanuk, akik ellene vallottak a következők voltak (megnevezte a tanukat); ha van valaki köztetek, aki ez ember javára valamit föl tud hozni, úgy mondja el a törvényszéknél, de siessen.«

Ha mindezek daczára az ítéletet végre kellett hajtani, úgy az elítéltnak Jeruzsálem asszonyai kábító italt (rendszerint tömjénnel kevert bort) nyújtottak, hogy így a halálfélelem kinjait könnyebben elviselhesse.

Ezek után ismételtük, hogy Jézus felett nem zsidó törvények szerint ítélték; perében nem zsidó törvényes bíróság döntött, legkevésbé pedig a nagy Synedrion. Csak rá kell mutatnom a körvonalakban előadott régi zsidó büntető eljárásra, és minden elfogulatlanul ítélőnek nyomban szemébe ötlük ennek belső valótansága. Ily humánus elvek mellett és ily scrupulosus eljárási szabályok intézkedése értelmében így ítélni nem lehet.

Az egész új testamentumban szóval sincs említve, hogy Jézus felett a competens bíróság, avagy Synedrion ítélte volna.

Hogy Jézus fölött a nagy Synedrion, vagy más törvényes bíróság ítélte volna, már azért is valótlannak látszik, mivel az egész zsidó történetben nem fordul elő egyetlenegy eset sem, mely szerint vallásos elvei miatt bárkit is halálra ítélték volna, habár a zsidók között vallásos sectákban sohasem volt hiány.

Az »Apostolok cselekedeteiben« is (5. 38—39) meg van írva, hogy Péter és János apostol a nagy Synedrion elé kerültek, mivel a nép előtt vallásellenes beszédek tartottak; de a bölcs Gamaliel felszólalása folytán fölmentették őket, mivel szerinte vallásos meggyőződése miatt senkit sem lehetett elítélni, hanem ezt istenre kell bízni, mondván: »Most is ezt mondom néktek: távozzatok el az emberektől, hagyjatok békét nekik, mert ha az emberektől vagyon e tanács és dolog, semmivé lesz; ha pedig Istentől vagyon, ti föl nem bonthatjátok, hogy ne láttassatok Isten ellen tusakodni.«

Ha Jézus fölött a nagy Synedrion ítélte volna, úgy Gamaliel, valamint a bölcs Simon, fia Sétachnak, Jézus fölött is így bíraskodtak volna, és bizonyára itt is érvényesítették volna e valóban fölvilágosodott világnézetet tanúsító véleményét.

Jézus fölött *éjjel* és egy pap magán házában bíraskodtak, rendszeres bizonyítás és tanácskozás nélkül; ez nem történhetett a *zsidó törvények* meghagyásai szerint.

De Jézust *zsidó törvények* szerint sem istenkáromlás, sem hamis jóslás, és a vallástól való elcsábítás miatt *halálra* ítélni nem is lehetett.

A halállal büntetendő istenkáromlás tényálladéka ugyanis a zsidó törvények szerint abban állott, hogy Isten neve káromlások és szitkozódások között említettessék; a második templom ideje alatt pedig az istenkáromlás tényálladéka abban állott, hogy az Isten négybetűs nevet, melyet csak a főpap ejthetett ki a legbel-

sőbb szentélyben, káromlások és szitkozódás kíséretében említettessék.

És a hamis jóslás büntetése megállapítása törvény szerint azon föltételtől függött, hogy a jóslás nem teljesült; hogy tehát hamis jóslás alapján Jézus fölött ítéletet mondhasanak, zsidó törvények szerint be kellett volna vární, hogy Jézus eme szavai: »Sőt annak fölötté mondom nektek: Ezidő után meglátjátok az embernek fiát ülni az Isten hatalmas jobbja felől és eljönni az égnek felhőiben« (Máté: 26. 63) be fognak-e teljesülni vagy sem.

Jézus mindig Izrael vallásos tanait vallotta a magáinak és ezért a vallástól való elcsábítás miatt sem lehetett őt elítélni.

Ha figyelembe vesszük végre, hogy Jézust a két első evangéliom előadása szerint istenkáromlás miatt ítélték el, s hogy e körülményt az istenkáromlás meghallgatása alkalmával szokásos ruhaszáttépés ceremóniája is támogatja: úgy az elmondottak szerint bizony állithatni, hogy ez nem az illetékes bíróság ítélete. Azt sem lehet az elítélés jogossága mellett fölhozni, hogy Jézus beismerte, miszerint ő Isten fia. Hiszen tudjuk, hogy a zsidó büntető eljárás szerint pusztán beismerése alapján Jézust elítélni nem lehetett, különösen akkor, midőn eme mondása közelebbi magyarázatát sem adta.

Ezeknél fogva tehát egész határozottsággal mondható, hogy Jézust nem a zsidók, hanem a rómaiak ítélték el; kinszenvedéseit is ezek okozták; a zsidók ilyen barbarizmust nem ismertek.

Jézust, ki a római iga alatt szenvedő zsidók között mint Christus, vagyis mint messiás, fölcent király, lépett föl, a rómaiak fogták el és ítélték el *politikai okokból*, felségsértés és a fönnálló hatalom ellen való lázadás czime alatt. Bizonyítja ezt a kivégzési mód is, a *keresztrefeszítés*, mely római akasztás volt, melytől a zsidók undorral fordultak el, és melyet ép a zsidó törvénytudók Isten és ember ellen elkövetett legnagyobb bűnként stigmatizáltak, Jézust zsidó törvények *ellenére* ítélték halálra.

Kő és fenyő.

— Landau. —

Mohos, vén szikla közepén

Büszkén fenyőfa tör elő.

Csókolja arany napsugár,

Tartásában dacz és erő.

A szikla búsan szól neki:

»Írju ka, ne bízd el magad!

En tartlak s nem tekintsz reám,

Pedig törzsed hozzám tapad.«

»Magszoktam, hogy tiszteljének.

Kell, hogy minden kő szent legyen.

Kőabláról dörgé az űr

Parancsait Színáj hegyen.«

A fenyő szólt: »Hogy büszkeség

Fog el, bátran tehetem ezt.

Az üdvözítőt hordtam én.

Fa volt, hol meghalt, a kereszt!«

Imigy vitáznak kő s a fa,

S ez alatt múlik az idő.

Rappényben zöldel még a fa,

De az alapja sziklakő.

Felaki Sándor.